

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента Вершини Анатолія Олексійовича

академічної групи 281м-21з-2 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Роль міського голови в системі місцевого самоврядування України
(на прикладі м. Павлограда)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Тарасенко Т. М.			
розділів:				

Рецензент:				
------------	--	--	--	--

Нормоконтролер:	Вишнеvsька О. В.			
-----------------	------------------	--	--	--

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему «Роль міського голови в системі місцевого самоврядування України (на прикладі м. Павлограда)»

73 с., 4 табл., 2 рис., 3 додатки, 104 використаних джерела.

МІСЬКИЙ ГОЛОВА, МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА, ПУБЛІЧНА САМОВРЯДНА ВЛАДА, МУНІЦИПАЛЬНИЙ КОДЕКС, ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ, ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері організації та функціонування ключових елементів системи місцевого самоврядування.

Предмет дослідження – правовий статус та роль міського голови в системі місцевого самоврядування на прикладі м. Павлограда.

Метою кваліфікаційної роботи є систематизація конституційно-правових основ визначення правового статусу міського голови в Україні та обґрунтування перспективних напрямів його подальшого регулювання з урахуванням викликів сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування як форми публічної влади.

У першому розділі вивчено теоретичні підходи до розгляду сільського, селищного, міського голови як елемента системи міського самоврядування та зарубіжний досвід щодо визначення правового статусу міського голови. У другому розділі проаналізовано організаційно-правові засади діяльності міського голови в Україні. У третьому розділі визначено перспективні напрями подальшого регулювання правового статусу міського голови на основі врахування сучасних викликів розвитку місцевого самоврядування на прикладі м. Павлограда.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у розробці пропозицій щодо удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови.

Рекомендації та пропозиції, надані в роботі, можуть бути застосовані в роботі міської ради, голови міської ради, виконавчих органів міської ради.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's degree qualification thesis on the topic «The role of the mayor in the system of local self-government of Ukraine (the case of the city of Pavlograd)» 73 pages, 4 tables, 2 figures, 3 applications, 104 sources.

CITY MAYOR, CITY TERRITORIAL COMMUNITY, PUBLIC SELF-GOVERNING AUTHORITY, MUNICIPAL CODE, DECONCENTRATION, DECENTRALIZATION, PROFESSIONALIZATION.

Object of research – social relations in the field of organization and functioning of key elements of the local self-government system.

Subject of research – the legal status and role of the mayor in the system of local self-government on the example of the city of Pavlograd.

The purpose of the qualification thesis is systematization of the constitutional and legal foundations of determining the legal status of the city mayor in Ukraine and substantiation of prospective directions for its further regulation, taking into account the challenges of the modern stage of development of local self-government as a form of public power.

In the first section theoretical approaches to considering the village, settlement, city mayor as an element of the city self-government system and foreign experience in determining the legal status of the city mayor were studied. The second section the organizational and legal principles of the mayor's activity in Ukraine are analyzed. In the third section promising directions for further regulation of the legal status of the mayor are determined based on taking into account the modern challenges of the development of local self-government on the example of the city of Pavlograd.

Practical value of the results consists of development of proposals for improving the organizational and legal foundations of the mayor's activity.

Scope of application: city council, mayor, executive bodies of the city council.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
ГОЛОВА СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ РАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	9
1.1. Міський голова як об’єкт наукового дослідження	9
1.2. Зарубіжний досвід визначення правового статусу міського голови	17
РОЗДІЛ 2	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЬКОГО ГОЛОВИ	26
2.1. Представницькі повноваження міського голови	26
2.2. Виконавчі повноваження міського голови	37
РОЗДІЛ 3	
ВПЛИВ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЬКОГО ГОЛОВИ (НА ПРИКЛАДІ М. ПАВЛОГРАДА)	47
3.1. Особливості реалізації повноважень міського голови в умовах правового режиму воєнного стану	47
3.2. Перспективні напрями удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови в контексті доброго врядування на місцевому рівні	56
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Місцеве самоврядування як форма публічної влади займає вагоме місце в регулюванні значної частини суспільних справ. Протягом сучасного періоду незалежності Україна пройшла непростий шлях формування нової системи місцевого самоврядування. В ході реформи останніх років відбулися значні зміни в організації та функціонуванні усіх елементів системи місцевого самоврядування. Попереду залишається реалізація важливих завдань, спрямованих на завершення процесу трансформації публічної самоврядної влади в Україні.

Особливої актуальності набуває розвиток міського самоврядування, спроможність міст до забезпечення сталого розвитку територій, створення якісних і комфортних умов життя для членів територіальної громади, втілення стандартів доброго врядування на місцевому рівні. Надзвичайно гострою є проблема відновлення наших міст, сіл та селищ у післявоєнний період.

Зазначене зумовлює актуальність обраної теми магістерської роботи. Адже одним із ключових елементів системи місцевого самоврядування є сільський, селищний, міський голова, який наділений відповідно до українського законодавства значним обсягом повноважень. Так, міський голова представляє територіальну громаду у відносинах з іншими територіальними громадами, органами державної влади, підприємствами, установами і організаціями, він головує на пленарних засіданнях ради, здійснює керівництво у виконавчому комітеті ради.

З моменту прийняття Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» статус міського голови не зазнав значних змін. Водночас із розвитком законодавства у цій сфері з'являються нові повноваження сільських, селищних, міських голів, що зумовлено передусім процесом децентралізації влади та реформою місцевого самоврядування. Так, в процесі створення об'єднаних територіальних громад сільський селищний, міський голова став одним із суб'єктів ініціювання такого об'єднання, із

розвитком практики співробітництва територіальних громад голова віднесений до основних суб'єктів міжмуніципального співробітництва. Крім того, із введенням правового режиму воєнного стану відбулося розширення повноважень сільського, селищного, міського голови. Однак незважаючи на значущість міського голови в системі місцевого самоврядування, слід зазначити брак комплексних досліджень, присвячених вивченню усієї сукупності аспектів, що визначають правові, організаційні, функціональні, фінансові основи його діяльності.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові та навчально-методичні роботи, присвячені висвітленню загальних засад місцевого самоврядування в Україні, інституційному розвитку місцевого самоврядування в умовах державно-управлінських реформ, історичному, правовому аналізу інституту місцевого самоврядування, основних напрямів модернізації, впливу децентралізації влади, впровадженню стандартів доброго врядування на місцевому рівні, співробітництву територіальних громад, принципам і методам діяльності органів місцевого самоврядування, статусу посадової особи місцевого самоврядування, розвитку місцевої демократії [14; 17; 23 – 24; 27; 29 – 30; 35 – 36; 43 – 45; 84; 90; 95].

Окремої уваги потребує аналіз основних законодавчих актів, зокрема Конституції України, Виборчого кодексу України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про столицю України – місто-герой Київ», «Про асоціації органів місцевого самоврядування», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про правовий режим воєнного стану» та ін. [32; 63; 67; 72; 53; 68 – 69; 66].

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері організації та функціонування ключових елементів системи місцевого самоврядування.

Предмет дослідження – правовий статус та роль міського голови в системі місцевого самоврядування на прикладі м. Павлограда.

Мета дослідження – систематизація конституційно-правових основ визначення правового статусу міського голови в Україні та обґрунтування перспективних напрямів його подальшого регулювання з урахуванням викликів сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування як форми публічної влади.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- проаналізувати теоретичні погляди на міського голову як об'єкт наукового дослідження;
- узагальнити зарубіжний досвід щодо визначення правового статусу міського голови;
- систематизувати та охарактеризувати представницькі та виконавчі повноваження міського голови;
- розкрити особливості реалізації повноважень міського голови в умовах правового режиму воєнного стану;
- визначити перспективні напрями удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови в контексті доброго врядування на місцевому рівні.

Методи дослідження. Реалізація завдань дослідження здійснена на основі сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пошуку: індукція й дедукція, аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, прогнозування. У магістерській роботі застосовано системний підхід, який дозволив поглибити знання щодо ролі міського голови в системі місцевого самоврядування в Україні, особливостей взаємозв'язку із іншими суб'єктами місцевого самоврядування. Загалом системний підхід було застосовано на всіх етапах дослідження, що дало змогу врахувати внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на інститут місцевого самоврядування та визначають вимоги до головної посадової особи територіальної громади. Функціональний підхід дозволив охарактеризувати значний обсяг повноважень міського голови на основі класифікації їх за критеріями представницькі та виконавчі повноваження.

Джерельна база дослідження: закони України, підзаконні нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, нормативно правові акти локальної нормотворчості, міжнародні та міжурядові документи у сфері місцевого самоврядування, аналітичні матеріали, наукові публікації за темою дослідження тощо.

Практичне значення результатів роботи полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови, які можуть бути враховані в діяльності міської ради, голови міської ради, виконавчих органів міської ради.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 73 сторінки. Список використаних джерел включає 104 найменування.

РОЗДІЛ 1

ГОЛОВА СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ РАДИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Міський голова як об'єкт наукового дослідження

Сільський, селищний, міський голова як елемент системи місцевого самоврядування викликає значний інтерес в науковій літературі. Дослідження статусу головної посадової особи територіальної громади дає змогу більш ґрунтовно розкрити особливості місцевого самоврядування в Україні, передусім, що стосується проблематики розподілу повноважень між представницькими та виконавчими органами місцевого самоврядування. Загалом слід зазначити, що з моменту конституційно-правового закріплення основ української моделі місцевого самоврядування в Україні статус міського голови (як і голови сільської та селищної ради) не зазнав значних змін. Водночас питання подальшого удосконалення підходів до розподілу повноважень, дієвих засобів забезпечення стримувань і противаг, формування виконавчих органів місцевих рад, організаційної побудови взаємодії між місцевою радою та виконавчим комітетом ради викликають жваві дискусії теоретиків та практиків.

До основних особливостей статусу міського голови науковці відносять двоєдину правову природу, що розкривається у тому, що він одночасно є одноосібним органом місцевого самоврядування, наділеним своєю компетенцією, та представником міської територіальної громади, який представляє громаду у відносинах з іншими органами місцевого самоврядування, органами законодавчої, виконавчої влади, ін. суб'єктами [2, с. 5].

Дослідники відзначають зростання ролі міського голови у становленні та еволюції публічної самоврядної влади через формування та практичну реалізацію муніципальної політики на території міської громади [2, с. 12].

Фокус уваги науковців за напрямом дослідження різних аспектів статусу та діяльності міського голови зосереджено переважно на таких питаннях:

- правове становище та роль сільського, селищного, міського голови в місцевому самоврядуванні України (Ю. Максименко) [39];
- особливості конституційно-правового статусу міського голови (О. Прієшкіна, В. Волков, Ю. Бальцій) [52; 2; 11];
- повноваження сільського, селищного, міського голови, досвід України та окремих європейських країн (І. Єлісеєва) [21];
- залежність правового статусу міського голови від особливостей системи місцевого самоврядування (Є. Незвінська) [47];
- політична відповідальність, звітування голови місцевої ради про свою роботу та роботу виконавчих органів ради (Тарасенко Т.) [92; 94];
- правове регулювання діяльності сільського, селищного голови [9 – 10];
- особливості діяльності голів об'єднаних територіальних громад [25];

Для характеристики статусу міського голови ключовим моментом є зосередження уваги на розгляді його ролі у забезпеченні організації та функціонування міської ради та її виконавчих органів. Так, розкриваючи основні етапи формування статусу голови сільської, селищної, міської ради Ю. Максименко зосереджує увагу на еволюції «голів рад-виконкомів у сільських, селищних, міських радах народних депутатів до статусу сільських, селищних, міських голів територіальних громад» [39, с. 145]. Це твердження розкривається на основі закріплення відповідних законодавчих норм протягом 90-х рр. ХХ ст. – 1997 р. (табл. 1.1) [64; 74; 32; 63].

**Основні етапи формування правового статусу сільського, селищного,
міського голови**

Період	Особливості статусу	Спосіб отримання повноважень	Законодавчий акт
1990 р.	посада голови ради суміщена з посадою голови виконавчого комітету	обирається з депутатів відповідної ради	Закон УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 р.
1994 р.	посилення представницького статусу голови на основі зміни підходу до обрання на посаду	обирається безпосередньо населенням	Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» від 3 лютого 1994 р. № 3917-ХІІ
1996 – 1997 рр.	закріплення статусу сільського, селищного, міського голови, що більш повно закріпила його зв'язок з територіальною громадою	головна посадова особа територіальної громади – конституційно-правове закріплення демократичних основ формування органів місцевого самоврядування	Конституція України від 28 червня 1996 р. 254к/96-ВР Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР

Досліджуючи статус голови сільської, селищної, міської ради науковці у своїх публікаціях звертаються до порівняння з такими паралелями: «місцева рада – голова – виконавчі органи місцевої ради» та «парламент – президент – уряд» (С. Серьогіна); сільський, селищний, міський голова – Голова Верховної Ради України» (І. Єлісеєва) [87; 21].

В дослідженнях розкривається особливість ролі міського голови – «голова ради, голова виконавчого органу відповідної ради, голова територіальної громади» [39, с. 146].

До основних рис його статусу відносять те, що він є:

- елементом системи місцевого самоврядування в Україні;
- основною посадовою особою відповідної територіальної громади та обирається нею на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування;
- посадовою особою місцевого самоврядування, на яку поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад;
- головою виконавчого органу ради;
- головою ради;
- головою відповідної територіальної громади – за сукупністю повноважень, визначених Конституцією і наданих базовим законом у цій сфері [39, с. 146].

В теоретичних положеннях повноваження сільського, селищного, міського голови поділяють на такі групи:

- повноваження організаційно-розпорядчого характеру;
- повноваження щодо забезпечення прав і свобод громадян;
- кадрові повноваження;
- представницькі повноваження;
- контрольні повноваження [39, с. 146 – 147].

Така кваліфікація доповнюється й виокремленням таких груп повноважень як:

- повноваження в рамках системи «стримувань і противаг» (зупиняє рішення ради в п'ятиденний строк з моменту його прийняття із обґрунтуванням зауважень; зупиняє рішення виконавчого комітету ради і вносить це питання на розгляд відповідної ради; порушує питання про дострокове припинення

повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради за рішенням місцевого референдуму);

– делеговані повноваження (забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади) [38, с. 120 – 122].

Здійснюючи аналіз функціонального навантаження міського голови пропонується класифікувати функції міського голови за такими критеріями:

– об'єктами (цілями і завданнями діяльності), предметами відання (політична, економічна, соціальна, культурна, екологічна), які поділяються на внутрішні та зовнішні;

– суб'єктами (відповідно до соціально-економічних, демографічних та правових особливостей здійснення міського самоврядування) – функції міських голів малих, середніх і великих міст України, функції голів міст Києва та Севастополя;

– способами, засобами і методами діяльності міського голови (система процесуально-організаційних та процесуально-правових функцій, спрямованих на практичне здійснення муніципальної діяльності (інформаційна, нормотворча, територіальна, бюджетно-фінансова та інші технологічні функції) [2, с. 10].

Заслуговує на увагу класифікація повноважень міського голови, запропонована Ю. Бальцієм:

– внутрішньо-організаційно-правові – організація роботи міської ради, сесій ради, а також органів, які вони утворюють;

– електорально-організаційні – пов'язані із забезпеченням реалізації міською територіальною громадою форм безпосереднього (прямого) волевиявлення;

– інституційно-організаційні – програмування розвитку території міста, бюджету та фінансування;

- управлінсько-організаційні та репрезентативно-організаційні – розпорядчі та представницькі;
- вітально-організаційні – забезпечення законності, охорони прав і свобод людини і громадянина на території міської громади;
- реординарно-контрольні – здійснення контролю з боку міської ради за діяльністю міського голови [2, с. 10 – 11].

Поширеною є класифікація повноважень сільського, селищного, міського голови з виокремленням: організаційних, розпорядчих, кадрових, представницьких повноважень [99, с. 45 – 46].

Зміст його статусу розкривається на основі виокремлення такої групи прав: головування; виключне подання, перше подання; «врахувального голосу»; вето; особистого підпису; розпорядження бюджетними коштами; одноосібне представництво [39, с. 147 – 148]. Розкриваючи особливості правового статусу голови сільської, селищної, міської ради, Ю. Максименко акцентує увагу на тому, що він, на відміну від прав депутатів місцевих рад, наділений правом здійснювати представництво інтересів територіальної громади в судах [39, с. 148]. Крім того підкреслюється такі його можливості як «право преміювання» (преміювання секретарів сільських, селищних, міських рад, заступників сільських, селищних, міських голів, керуючих справами (секретарів) виконавчих комітетів, старост, всіх інших працівників апарату ради та її виконавчого комітету, установлення їм надбавок, надання матеріальної допомоги) [39, с. с. 148; 73; 56]. Розпорядження голови сільської, селищної, міської ради (одноособові владні акти) мають індивідуальний адміністративно-господарський або адміністративно-розпорядчий характер і стосуються самої ради [39, с. 148].

Відповідно робиться висновок, що за українським законодавством голова сільської, селищної, міської ради поєднує як власні адміністративно-розпорядчі повноваження, так і повноваження органів, які він очолює (місцева рада, виконавчий комітет) [39, с. 149].

У сучасних публікаціях виокремлюються такі проблемні питання регулювання статусу сільського, селищного, міського голови як невизначеність його правового становища, що за висновком окремих дослідників «стримує розвиток місцевого самоврядування в Україні» [21, с. 42].

Відзначається дефіцит нормативно-правової бази у сфері правових гарантій діяльності сільського, селищного, міського голови, де центральне місце належить судовому захисту [2, с. 12];

Серед основних пропозицій щодо подальшого уточнення статусу голови йдеться про доцільність: урівноваження повноважень сільських, селищних, міських рад із повноваженнями відповідних голів на основі підсилення позиції депутатів та секретаря ради; передачу частини розпорядчих повноважень від голови до виконавчого комітету як засіб підсилення ролі цього виконавчого органу та принципу колегіальності [39, с. 149]. Обґрунтовується думка щодо необхідності:

– конкретизації правового статусу міського голови, зокрема на основі прийняття окремого закону «Про статус сільського, селищного, міського голови» [2, с. 6, 8];

– деконцентрації влади сільського, селищного, міського голови як важливий аспект продовження політики децентралізації в державі [21, с. 42].

Дослідження підтверджує, що одним із найбільш гострих питань, що викликають дискусію експертів, є проблема взаємовідносин сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови. Так, звертається увага на те, що ефективність діяльності міських рад знижується з причини «сильної позиції міського голови»: відсутність в раді свого голови, який би був підпорядкований раді та забезпечував її роботу (розмежувати функції, які суміщає сільський, селищний, міський голова); недостатній вплив ради на голову та виконавчі органи ради; часта практика провокування міським головою конфліктів з депутатами [79].

Водночас слід зазначити наявність прихильників теоретичних поглядів на українську модель «сильний мер – слабка рада» як найбільш оптимальну форму

взаємовідносин цих ключових суб'єктів місцевого самоврядування [2, с. 13]. Слід відзначити, що тенденція на збереження в Україні моделі «сильний мер» прослідковується на рівні проєкту змін до Конституції України в частині децентралізації влади (29.11.2021 р.).

Таким чином, аналіз теоретичних підходів до розгляду міського голови в системі місцевого самоврядування в Україні дозволяє зробити наступні висновки. Ключовим аспектом досліджень за цим напрямом є аналіз правового статусу міського голови, тобто висвітлення питань повноважень, прав, обов'язків та відповідальності міського голови. Виявлено певну сталість наукових поглядів на роль міського голови в системі міського місцевого самоврядування: прихильники збереження статус-кво – «сильного мера»; прибічники зміни конституційно-правових основ діяльності міського голови на користь посилення ролі місцевої ради та її виконавчих органів як засіб врівноваження повноважень цих основних суб'єктів міського самоврядування. Протягом останніх років спостерігається зростання уваги дослідників до питання деконцентрації влади сільського, селищного, міського голови як одного з напрямів продовження реформи місцевого самоврядування в Україні. Серед основних пропозицій щодо подальшого визначення статусу міського голови науковці відстоюють думку про необхідність уточнення правового статусу міського голови та закріплення його в новому законі «Про статус сільських, селищних, міських голів».

Аналіз практичного виміру в дослідженнях, присвячених діяльності голові міської ради, дає змогу виявити недостатню увагу науковців, експертів до таких аспектів як підвищення рівня компетентності цього суб'єкта щодо реалізації наданих йому повноважень, спроможності до втілення принципів належного врядування на місцевому рівні, європейських та світових стандартів місцевого самоврядування, забезпечення сталого розвитку громади, вирішення питань місцевого значення в умовах економічної, гуманітарної кризи, в умовах правового режиму воєнного стану.

1.2. Зарубіжний досвід визначення правового статусу міського голови

Подальший розвиток системи місцевого самоврядування в Україні потребує ґрунтовного вивчення та врахування кращих зарубіжних практик у цій сфері зокрема, що стосується підходів до визначення правового статусу мера міста. Зважаючи на поточні та перспективні завдання втілення європейських, міжнародних стандартів місцевого самоврядування особливого значення набуває вивчення актуальних прикладних проблем діяльності головної посадової особи територіальної громади. Передусім це пов'язано з питаннями досягнення балансу повноважень, у тому числі дискреційних, взаємовідносин із місцевою радою та її виконавчими органами, регулюванням питань відповідальності, підзвітності та ін.

Відповідним поняттю «сільський, селищний, міський голова», закріпленому в українському законодавстві, в зарубіжній практиці є такі визначення як мер (Франція), бургомістр (Німеччина), сіндако (Італія), алькальд (Іспанія, країни Латинської Америки) [47, с. 171].

Одним із основних питань у визначенні правового статусу міського голови є спосіб отримання мандату. Зарубіжна практика щодо цього є різною: обирається населенням (Німеччина); обирається радою голосуванням по мажоритарній системі в два тури (Франція); призначається (затверджується) на посаді главою держави або центральним урядом (Бельгія, Голландія – призначається главою держави за пропозицією муніципальної ради). Термін повноважень міського голови визначається по різному, наприклад, 6 років – у Німеччині та Франції [11]. Практика свідчить, що місцеві вибори є усталеною світовою практикою для заміщення посади голови муніципальної ради, що відповідає принципам Європейської хартії місцевого самоврядування. У п. 2 ст. 3 Хартії зазначено, що право місцевого самоврядування «здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи» [19].

До основних переваг прямих виборів міського голови (обирають безпосередньо місцеві жителі) дослідники відносять:

- високий рівень легітимності (політичної та моральної);
- велику кількість участі населення у здійсненні місцевого самоврядування;
- більш дієва система політичної відповідальності [11].

Наступним вирішальним чинником для визначення правового статусу міського голови є визначення його місця в системі міського самоврядування. Зарубіжна практика щодо цього так само є різною: у Німеччині він є і головою ради, і головою виконавчих органів місцевого самоврядування; у Франції – він є вищою посадовою особою та головою виконавчої влади в комуні [11]. Стосовно статусу міського голови у «Європейській хартії міст II – Маніфест нової урбаністики» йдеться про те, що «виборна виконавча влада в місті, мер або еквівалентний йому керівник мають грати роль двигуна розвитку території, брати на себе завдання мобілізації громадян і мереж, які структурують місто навколо політичного і колективного проєкту» [18].

Серед базових чинників регулювання правового статусу міського голови необхідно назвати відповідальність. Адже ключовим моментом тут є його персональна відповідальність за результати своєї діяльності та довіра як основний критерій реалізації відповідальності. Відповідно питання дострокового припинення повноважень належить до найбільш значущих. Наприклад, у Німеччині таке припинення повноважень міського голови можливе у випадку: недостатнього управління справами громади з боку бургомістра, що веде до тривалого порушення нормального функціонування місцевого самоврядування; коли він вступає в очевидну суперечність з суспільними інтересами. Для Франції такою підставою є втрата довіри з боку виборців [11]. Для порівняння в українському законодавстві визначено шість основних підстав дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови (від звернення з особистою заявою про складення ним повноважень, набранням законної сили обвинувальним вироком, набрання

законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією до відкликання з посади за народною ініціативою) [63].

Особливий інтерес викликає питання особливостей статусу міського голови залежно від системи місцевого самоврядування (англо-саксонська, романо-германська, іберійська, радянська або система рад). Розглянемо окремі питання статусу мера за англо-саксонської системи (США, Велика Британія, Канада та ін.). Так, у США мер обирається або безпосередньо громадянами («сильний мер» та значний вплив на визначення місцевої політики), або радами. За моделі «сильний мер» міський голова наділений більш широким колом повноважень – користується правом вето стосовно рішень ради, здебільшого користується правом вибіркового або правом абсолютного вето, як наприклад, мер Бостона. Такий підхід застосовується більш ніж половині міст США (< 50 %). За моделлю «слабкий мер» міський голова обирається радою. Відповідно він значно залежить від ради, яка жорстко його контролює. Така система виборів застосовується у 2/3 міст США, населення яких становить від 5 до 10 тис. осіб. Основними повноваженнями мера є забезпечення законності та правопорядку, контроль за діяльністю місцевої поліції, право звільняти від відповідальності за порушення місцевих нормативних актів [47, с. 172].

Для Великої Британії важливою особливістю є те, що мер не обирається на весь термін повноважень ради – він обирається радою щовесни з числа її членів, голосування проводиться відкрито, рішення приймається більшістю голосів. Основними його функціями є головування на засіданнях ради та право вирішального голосу [47, с. 172].

Для романо-германської (континентальної) системи місцевого самоврядування (Франція, Італія, Польща, Туреччина, Україна та ін.) характерним є перебування місцевого самоврядування під контролем державних органів, передусім з питань адміністративної, організаційної та фінансової автономії. Водночас останнім часом спостерігається зменшення контролю з боку держави та розвиток більш гнучких форм адміністративного нагляду [47, с. 172].

Так, у Франції мер обирається радою із числа її членів шляхом таємного голосування строком на 6 років. Він є головою виконавчої влади в комуні. Його повноваження представлені двома основними групами:

– як керівник виконавчого органу комуни (виконує рішення муніципальної ради, пропонує та виконує бюджет, забезпечує раціональне використання майна комуни, очолює муніципальну адміністрацію та є головою муніципальної служби поліції і охорони країни);

– як представник держави мер (реєструє акти про шлюб, народження або смерть, є офіцером судової поліції, уповноважений виконувати певні дії стосовно переслідування кримінальних злочинів, що підпадають під владу громадського прокурора, відповідальний за виконання різних адміністративних завдань, зокрема за публікацію законів і постанов, та за складання реєстру виборців) [47, с. 172 – 173].

В Італії мешканці комуни (міської чи сільської) одночасно з виборами муніципальної ради обирають мера строком на 5 років. Він має право бути переобраним на посаду двічі. У випадку, якщо один із попередніх двох термінів перебування на посаді не перевищував 2 роки 6 місяців та 1 день, то можливе переобрання на третій термін. Він є головною посадовою особою місцевого самоврядування комуни, який поєднує функції голови комунальної адміністрації та урядового чиновника. Як голова комунальної адміністрації мер скликає й очолює раду, призначає муніципального секретаря, контролює роботу служб, офісів, здійснює нагляд за виконанням муніципальною радою покладених на неї обов'язків, наділений повноваженням видавати термінові накази у разі надзвичайних ситуацій. Як урядовий чиновник він: має право приймати нормативно-правові акти з питань регулювання громадського порядку та безпеки; виконує функції у галузі громадської безпеки та судової поліції; здійснює нагляд за безпекою та порядком інформування префекта [47, с. 173].

За іберійської системи (країни Латинської Америки) населення громад, муніципій обирає раду та головну посадову особу відповідної адміністративно-територіальної одиниці (алькальд, регідор, префект, мер). Водночас є приклади,

коли мера обирає відповідна рада, а також обрання колегії посадових осіб місцевого самоврядування. У Бразилії мер (префект) є головою виконавчої влади муніципалітету, він обирається шляхом прямих виборів строком на 4 роки. Мер є головою ради та виконавчим органом ради. Як виконавчий орган ради він затверджується урядом як представник держави в громаді з правом контролю за діяльністю представницького органу. Відповідно мер наділений широкими повноваженнями: одночасно є виконавчим органом місцевого самоврядування та органом державного управління в громаді [47, с. 173].

Дослідження дозволяє зазначити наступне. Різні системи місцевого самоврядування мають тенденцію до зближення, стирання відмінностей, формування нових змішаних форм. Водночас слід відзначити, що головна традиція, яка склалась та якої дотримується більшість держав, – це розгляд представницьких органів місцевого самоврядування (рад) як основного елементу системи місцевого самоврядування, який формується шляхом виборів.

За системою рад (Китайська Народна Республіка, Куба) вся повнота влади належить радам, в яких значний вплив здійснює відповідна партія. Для Китайської Народної Республіки характерним є те, що місцева рада як представницький орган державної влади (заперечується поділ влади) на відповідній території наділена абсолютною владою, яка обирає виконавчий комітет, який так само є державним органом. Інші адміністративні органи, а також судові органи та органи прокуратури формуються зборами народних представників. Виконавчими органами місцевих зборів народних представників є місцеві народні уряди, їх роботою управляють губернатори провінцій, голови автономних районів, мери міст, начальники округів, селищні старости.

На Кубі ради так само є повновладними органами, голову, його заступника та секретаря обирають виконавчий комітет зі свого складу, який у свою чергу, формується відповідною провінційною або муніципальною асамблеєю народної влади [47, с. 174; 34].

Відповідно зарубіжна практика ілюструє поширення практики як моделі «сильний мер», так і моделі «слабкий мер» (рис. 1.1 – 1.2) [11].

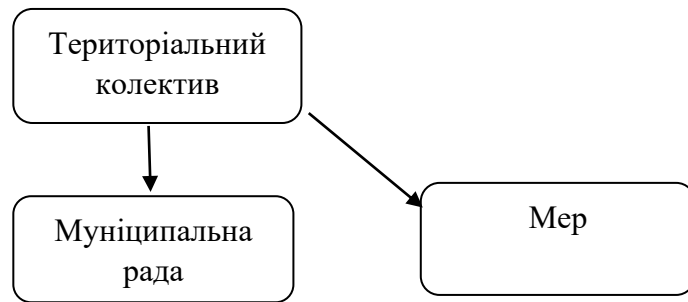

Рис. 1.1 Модель «сильний мер»

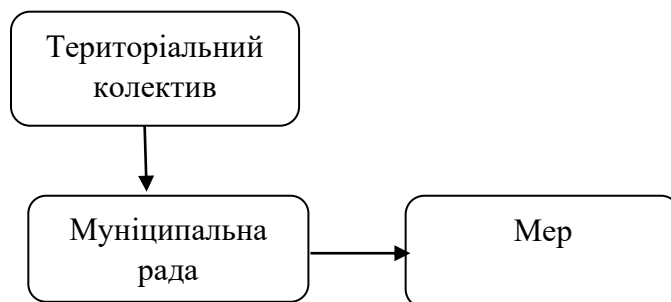

Рис. 1.2 Модель «слабкий мер»

У зарубіжній практиці значна увага приділяється законодавчому регулюванню різних сфер діяльності мерів, пошуку нових засобів підвищення їх відповідальності та зміцненню соціального статусу. У сучасних дослідженнях відзначається активізація дискусії стосовно подальшого визначення статусу мера (удосконалення законодавства у сфері місцевого самоврядування, зміни виборчих процедур).

Звернемось до досвіду Франції, де статус мера з 1789 р., коли на рівні закону було закріплено, що головою будь-якого муніципального органу є мер, дотепер зазнав значної трансформації. Основними такими змінами стали: перехід від призначення мера центральною владою до його обрання муніципальною радою, спочатку на основі виборчого цензу, пізніше на основі загального виборчого права (чоловіків); підвищення ролі мера як представника місцевої влади як результат децентралізації (з прийняттям закону від 2 березня 1982 р.), адже раніше йшлося передусім про розгляд його як представника центральної влади [94, с. 91].

На сьогодні мер у Франції незважаючи на те, що обирається не безпосередньо населенням, а радою, зосереджує більшу частину муніципальної влади порівняно з іншими суб'єктами місцевого самоврядування на базовому рівні місцевого самоврядування. Він має значні власні повноваження та несе виключну відповідальність за адміністрацію муніципалітету. Роздвоєність статусу мера (агент центральної влади та втілення місцевої демократії як голова виконавчої влади муніципалітету) характеризує тісний зв'язок територій і центру й відповідає природі французької територіальної республіки. Основними формами контролю за його діяльністю є перевірка рахунків, бюджетний контроль у разі недотримання законних норм, контроль виборців. Однак, електоральний чинник запроваджується лише кожні шість років під час виборів [94, с. 91 – 92]. Сучасний етап змін статусу мера у Франції пов'язаний із розвитком міжмуніципального співробітництва, що призвело до запровадження відповідних законодавчих норм щодо надання меру повноваження підпису від міського муніципального органу для прийняття певних рішень, наприклад: ремонту муніципальної дороги, можливості його представлення одним із обраних членів своєї муніципальної ради на засіданнях міжмуніципального об'єднання, спрощення умов створення «ради мерів» у межах міжміських муніципалітетів [94, с. 92].

Окремого поширення набуває дискусія про професіоналізацію діяльності мера, що зумовлено труднощами реалізації мандату мера постійне підвищення запиту населення на публічні послуги, пов'язані із забезпеченням комфорту організації життя, а також із ризиками конфлікту інтересів, наприклад, надання від імені муніципалітету дозволу на будівництво. Це підтверджується результатами опитувань, які свідчать про те, що основні труднощі в діяльності мерів пов'язані із складністю узгодження мандату з професійним і особистим життям, ризиками та складністю завдань. Отже, ускладнення практики публічних дій та розвиток стандартів у цій сфері помітно актуалізують проблему професійної діяльності міського голови [94, с. 92 – 93].

Серед питань, які активно обговорюються, також питання забезпечення умов для сприяння адаптації особам після закінчення строку їх мандату, як осіб, що на певний час припинили займатися своєю професійною діяльністю та присвятили себе мандату. На вирішення цього завдання спрямовано закон 2019 р. № 2019-1461, який зокрема передбачає поліпшення умов навчання виборних осіб місцевого самоврядування (зазначається, що лише 10 % обраних осіб користуються можливістю навчання), відповідно передбачається зробити навчання більш доступним для всіх обраних осіб, починаючи з першого року реалізації представницького мандату. Основними кроками щодо цього є: збільшення кількості підготовки виборних осіб місцевого самоврядування, передусім представників сільських громад; забезпечення виборних посадових осіб більш якісною підготовкою та кращого взаємозв'язку із різними навчальними системами; забезпечення фінансової стабільності оплати навчання на довгострокову перспективу та належної прозорості використання коштів на навчання [94, с. 93]. Важливим для дослідження є відзначення такої особливості французького досвіду як можливість мати декілька мандатів (наприклад, одночасно мати представницький мандат на муніципальному та регіональному рівні, на муніципальному та міжмуніципальному рівні). Зазначене є впливовим фактором в регулюванні повноважень та відповідальності мера [94, с. 94].

На основі вивчення зарубіжного досвіду у дослідженнях обґрунтовуються такі пропозиції, які мають позитивно позначитися на регламентації правового статусу міського голови:

- наявність спеціального закону, що регулює усі питання правового статусу сільського, селищного, міського голови;
- перегляд розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування і органами державної влади на основі трансформації ряду повноважень з «делегованих» до «власних» повноважень органів місцевого самоврядування;

- розробка більш ефективних механізмів контролю за діяльністю основних суб'єктів місцевого самоврядування;
- закріплення ролі міського голови як двигуна розвитку території, що обумовлено сучасними завданнями управління містами;
- встановлення вікового цензу для реалізації права обрання на посаду міського голови – 25 років на день виборів;
- обмеження кількості двох термінів поспіль перебування на посаді однією особою [11].

Таким чином, дослідження зарубіжного досвіду дозволило поглибити знання щодо підходів до визначення правового статусу міського голови за різними моделями територіальної організації влади на місцях: англо-саксонська, романо-германська, іберійська, радянська або система рад. Одним з основних підходів в аналізі ролі міського голови в системі місцевого самоврядування є розгляд його з позиції «сильний мер» чи «слабкий мер», залежно від обсягу його прав та повноважень. Спільним для різних держав є високий рівень політичної та моральної легітимності посади міського голови, що забезпечується тим, що ця посада є виборною (обирає місцеве населення чи депутати з свого числа). Крім того, на рівні міжнародних документів мера віднесено до ключових суб'єктів, що мають виконувати роль двигуна розвитку території (Європейська хартія міст II – Маніфест нової урбаністики), що відкриває нові перспективи для подальшого регулювання прав та обов'язків, які висуваються до цієї посади. Практика свідчить, що розвиток інституту місцевого самоврядування впливає на зміни у визначенні обсягу повноважень міського голови, зокрема це стосується міжмуніципального співробітництва. Так, у Франції це призвело до появи у мера нових повноважень, спрямованих на регулювання питань співробітництва муніципалітетів. Крім того, спостерігається актуалізація питання професіоналізації діяльності міського голови в умовах зростання запиту місцевого населення на якість життя в містах, вимог до комфорту, безпеки міського життя.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВІСТЬ СТАТУСУ МІСЬКОГО ГОЛОВИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

2.1. Представницькі функції міського голови

В системі міського самоврядування особливе місце належить міському голові, загалом з моменту прийняття перших законодавчих актів у сфері місцевого самоврядування в Україні сформовано модель «сильний мер». Модель організації влади в містах України розкривається відносинами наступних суб'єктів: «міський голова – міська рада – виконавчі органи міської ради». Дослідження компетенції та сфер відання міського голови доцільно здійснити з урахуванням його ролі – головна посадова особа територіальної громади, головує на пленарних засіданнях міської ради, голова виконкому. Відповідно особливої уваги потребує розгляд його прав і обов'язків щодо реалізації повноважень за цими векторами діяльності. Важливо зазначити, що в Україні повноваження міських, сільських, селищних рад та сільського, селищного, міського голови є однаковими без окреслення специфіки міських чи сільських територіальних громад.

Саме поняття «представницький мандат» знаходить тлумачення в одному з рішень Конституційного Суду України (Справа № 1-25/99), присвячених питанням місцевого самоврядування. Відповідно зміст «представницького мандату» впливає з наступних положень Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»:

– представницький орган місцевого самоврядування визначається як «виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення» (абзац шостий ст. 1);

– «депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та

утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення» (ст. 10, частина друга ст. 49) [86].

Наступним питанням, що потребує уточнення є з'ясування співвідношення представницького мандату та правового статусу сільського, селищного, міського голови. У зазначеному вище рішенні Конституційного Суду України (Справа № 1-25/99) щодо цього зазначено наступне:

– враховуючи те, що народні депутати України здійснюють свої повноваження на постійній основі (ч. 1 ст. 78 Конституції України), сільський, селищний, міський голова, очолюючи виконавчий орган ради та головуючи на її засіданнях, також, здійснює свої повноваження на постійній основі (ч. 2 ст. 141 Конституції України, ч. 2 ст. 12 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») – «одна особа реально може здійснювати повноваження або народного депутата України, або міського голови;

– Конституційний Суд України дійшов висновку, що термін «представницький мандат» обов'язково пов'язаний з обранням особи на посаду, зокрема, народним депутатом України чи депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради з наданням їй відповідних повноважень, в тому числі виступати від імені виборців; представницький мандат мають народні депутати України, Президент України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, що прямо зумовлено представницьким характером цих органів;

– міський голова є головною посадовою особою територіальної громади міста (ч. 1 ст. 12 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») з представницьким мандатом, наявність такого мандату зумовлена насамперед його безпосереднім обранням територіальною громадою міста [86].

Отже, Конституційний Суд України підтверджує представницький мандат міського голови, підкреслюючи при цьому подвійний характер його статусу – головна посадова особа територіальної громади міста з представницьким мандатом.

Зважаючи на сутність місцевого самоврядування, демократичний зміст цього інституту, значущість членів територіальних громад в формуванні органів місцевого самоврядування, вирішенні питань місцевого значення, окремого розгляду потребують представницькі повноваження міського голови. Важливим моментом для розкриття представницької ролі сільського, селищного, міського голови є те, що на нього «поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад» [63]. Водночас сільський, селищний, міський голова є посадовою особою місцевого самоврядування [67]. Тим самим, міський голова поєднує статус депутата місцевої ради та виборної посадової особи місцевого самоврядування.

Сільський, селищний, міський голова обирається територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк його повноважень визначається Конституцією України та становить 5 років [32; 6; 63].

Основними вимогами щодо сумісності його статусу є норма щодо неможливості бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю [63].

Вибори міського голови мають відмінності залежно від кількості виборців у відповідному місті (табл. 2.1) [6].

Система виборів міського голови в Україні

Кількість виборців	Виборча система
міста з кількістю виборців до 75 тисяч осіб	вибори міського голови проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в єдиному одномандатному сільському, селищному, міському виборчому окрузі, що збігається відповідно з територією села, селища, міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією сільської, селищної, міської територіальної громади;
міста з кількістю виборців 75 тисяч і більше осіб	вибори міського голови проводяться за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному міському виборчому окрузі, що збігається з територією міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської територіальної громади.

Загальний обсяг вимог та відповідальності сільського, селищного, міського голови та його тісний зв'язок із громадою розкривають такі положення базового законодавчого акту у сфері місцевого самоврядування (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»):

- голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень;
- при здійсненні наданих йому повноважень є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою;
- не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами [63].

Зміст представницьких повноважень міського голови розкривають наступні положення. Так, міський голова (сільський, селищний, міський):

- представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого

самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;

– укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;

– звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів [63].

Серед повноважень сільського, селищного, міського голови, які забезпечують безпосередній його зв'язок громадою: ведення особистого прийому громадян; скликання загальних зборів громадян за місцем проживання; забезпечення на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань [63].

Протягом останніх років в Україні зроблено кілька спроб прийняти окремий закон про статус сільських, селищних, міських голів. Однією з таких ініціатив є проєкт закону «Про статус сільських, селищних, міських голів» від 2 липня 2009 р. № 4752. Викликають інтерес окремі глави поректу щодо розгляду сільського, селищного, міського голови як службовця місцевого самоврядування та як посадову особу територіальної громади [70]. Як бачимо у проєкті більш комплексно та наочно відображено особливості статусу сільського, селищного, міського голови ніж це здійснено у Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (табл. 2.2).

**Міський голова як посадова особа місцевого самоврядування та
службовець місцевого самоврядування**

Сільський, селищний, міський голова – посадова особа територіальної громади	Сільський, селищний, міський голова – службовець місцевого самоврядування
<p>– представник інтересів і головна посадова особа територіальної громади села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста;</p> <p>– як представник інтересів територіальної громади зобов'язаний виражати і захищати її інтереси, представляє територіальну громаду у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами самоорганізації населення, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;</p> <p>– не рідше одного разу на рік звітує перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами, інформує їх про свою діяльність, виконання планів і програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, місцевих програм, з інших питань місцевого значення.</p>	<p>– з моменту вступу на посаду сільський, селищний, міський голова є службовцем місцевого самоврядування;</p> <p>– на сільського, селищного, міського голову поширюється дія законодавства про службу в органах місцевого самоврядування;</p> <p>– ранг сільському, селищному, міському голові присвоюється рішенням відповідної місцевої ради в межах відповідної категорії посад, визначеної законом;</p> <p>– сільський, селищний, міський голова не підлягає атестації як службовець місцевого самоврядування.</p>

До основних положень службової етики сільського, селищного, міського голови у проєкті віднесено його зобов'язання:

- керуватися загальнодержавними інтересами та інтересами територіальної громади, її виборців;
- не використовувати свою посаду в цілях, не пов'язаних з виконанням його службових повноважень, зокрема в особистих чи корисливих цілях;
- керуватися у своїй діяльності та поведінці загальновизнаними принципами честі, гідності і порядності;
- не розголошувати відомостей, що становлять державну або іншу охоронювану законом таємницю, конфіденційних відомостей з питань, що розглядалися на закритих засіданнях ради, її комісій, виконавчих органів чи стали йому відомі в інший спосіб у зв'язку зі здійсненням повноважень;
- не допускати образливих висловлювань, не використовувати у публічних виступах недостовірні або неперевірені відомості стосовно органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій, їхніх керівників та інших посадових чи службових осіб, депутатських груп, фракцій, депутатів місцевої ради;
- не приймати будь-яких гонорарів, подарунків, не отримувати винагород безпосередньо чи опосередковано за дії чи бездіяльність, пов'язані зі здійсненням ним своїх повноважень (подарунки, одержані під час здійснення повноважень від юридичних чи фізичних осіб, за винятком символічних сувенірів, є майном відповідної територіальної громади) [70].

Виокремлення у проєкті глави, присвяченій службовій етиці, має важливе значення для належного регулювання питань сумлінного, добросовісного служіння громаді, формування свідомого ставлення до своїх повноважень, належного захисту і реалізації прав, свобод та інтересів територіальної громади щодо вирішення питань місцевого значення. Крім того, норма проєкту про можливість додаткових правил службової етики голови в статуті територіальної

громади сприятиме розвитку статутної нормотворчості з питань етики, що відповідає сучасним тенденціям розвитку відносин у сфері місцевого самоврядування.

Розглянемо повноваження, які пропонуються закріпити за сільським, селищним, міським головою у проєкті закону «Про статус сільських, селищних, міських голів». До їх переліку пропонується віднести:

- без спеціального дозволу відвідування установи виконання покарань з метою здійснення контролю;
- забезпечення виконання рішень місцевого референдуму, врахування у своїй діяльності рішення місцевого дорадчого опитування;
- не рідше одного разу на місяць ведення особистого прийому членів територіальної громади, а також інших громадян з питань, що стосуються територіальної громади;
- вивчення громадської думки, потреб територіальної громади, інформування про них відповідну місцеву раду, організація їхнього вирішення;
- організація та участь у громадських слуханнях з питань, що стосуються територіальної громади, організація виконання рішень ради, доручень виборців, участь у масових заходах, що проводяться органами місцевого самоврядування, місцевої виконавчої влади на відповідній території [70].

Зазначені повноваження свідчать про намагання законодавця посилити представницькі повноваження головної посадової особи територіальної громади, визначити основні можливості забезпечення зворотного зв'язку, чутливості до запитів громади.

У висновку Головного науково-експертного управління на проєкт закону «Про статус сільських, селищних, міських голів» від 2 липня 2009 р. № 4752 дається низка коментарів і пояснень, які дозволяють поглибити розуміння організаційно-правових підходів до регулювання правового статусу голови. Зокрема висловлюється пересторога від намагань відокремлення посади голови від місцевої ради та її виконавчих органів зазначаючи при цьому, що «його повноваження є похідними від повноважень відповідних рад та їх виконавчих

органів, тому переважну більшість питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, він має вирішувати через раду та її виконавчі органи» [7].

У висновку є також відсилання до рішення Конституційного Суду України № 1-рп від 9 лютого 2000 р. (справа про місцеве самоврядування), в якому зазначено, що: «запровадивши обрання сільського, селищного, міського голови безпосередньо територіальною громадою Конституція України, не урівноважила його статус зі статусом сільської, селищної, міської ради. Спосіб формування сільської, селищної, міської ради та обрання сільського, селищного, міського голови однакові, проте їх статус різний» [7; 85; 93, с. 159 – 160].

Головна думка висновку на зазначений законопроект розкривається в наступних положеннях:

– «вважаємо, що конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови не дає підстав розглядати цих посадових осіб як протипагу органам місцевого самоврядування, а регулювання їх повноважень та діяльності в межах Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (а не окремого спеціального закону) є доцільним і виправданим»;

– «на наш погляд, консолідація розрізаних норм законодавства щодо статусу сільського, селищного, міського голови у запропонований спосіб є недоцільною і важко втілюваною на практиці» (законодавчі норми, що визначають статус відповідних голів є органічною частиною законів, які визначають основи місцевого самоврядування, порядок проведення місцевих виборів, правові основи служби в органах місцевого самоврядування, штучне виокремлення цих норм в окремий закон порушить логічну структуру існуючого законодавства);

«вважаємо, що вдосконалення законодавчого статусу сільського, селищного, міського голови має відбуватись шляхом внесення необхідних змін до чинних законодавчих актів, а не шляхом прийняття додаткового закону на цю тему» [7]. Отже, експертами Головного науково-експертного управління Верховної Ради України поставлено під сумнів доцільність прийняття окремого закону про статус сільського, селищного, міського голови.

Серед основних недоліків зазначеного законопроекту експерти виокремлюють розмежування статусу сільського, селищного, міського голови як представника інтересів територіальної громади та представника інтересів «виборців свого округу», що є необґрунтованим та штучним [7].

Для втілення представницьких повноважень міського голови особливого значення набуває забезпечення втілення у своїй діяльності таких основних принципів місцевого самоврядування як гласність, підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб [63]. Протягом останніх років в Україні спостерігається зростання суспільного інтересу до оцінки та моніторингу рівня демократичності міст. Прикладом, зокрема є практика вимірювання індексу публічності міст, який охоплює:

- інструменти місцевої демократії щодо залучення жителів до планування й ухвалення рішень органів місцевого самоврядування;
- інструменти місцевої демократії щодо прозорості діяльності органів місцевого самоврядування;
- інструменти місцевої демократії щодо підзвітності органів і посадових осіб місцевого самоврядування [26].

Так, у 2020 р. серед лідерів процедур якості місцевої демократії були міста Хмельник (66 %), Вінниця (61 %), Івано-Франківськ (51 %), анти лідерами – міста Ладижин (3 %), Яремче (23 %), Енергодар (28 %). Загальний показник якості правового регулювання інструментів підзвітності органів і посадових осіб місцевого самоврядування в усіх містах становить 26 % [26, с. 6].

Оцінювання якості регулювання підзвітності органів і посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється за показниками: відкрите звітування про виконання бюджетних коштів; звітування міського голови, депутатів міської ради, її виконавчих органів; місцеві положення «Про проведення громадської експертизи діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування» [26, с. 21]. Загальний показник якості регулювання звітування міського голови та депутатів міської ради у 2020 р. становив 35 %, відкрите

звітування про використання бюджетних коштів – 32 %, громадська експертиза діяльності виконавчих органів міської ради – 12 % [26, с. 6].

Експерти встановили, що у більшості українських міст визначено процедури звітування міського голови та депутатів у регламенті міської ради. Водночас є приклади відсутності таких процедур. Основними зауваженнями щодо звітування сільського, селищного, міського голови є відсутність встановлених вимог щодо структури, предмета звіту та способу звітування, термінів інформування мешканців про заходи звітування міського голови та депутатів міської ради. Лідером з найкращими показниками звітування міського голови було визнано Івано-Франківськ [26, с. 22].

Такі емпіричні дослідження підтверджуються й висновками та пропозиціями науковців щодо покращення стану справ стосовно звітування головних посадових осіб місцевого самоврядування. Для удосконалення регламентації звітування сільського селищного, міського голови про свою роботу перед територіальною громадою пропонується:

- закріпити відповідну процедуру у статуті відповідної територіальної громади;
- чітко визначити вимоги до змісту звіту (інформування про виконання роботи голови за відповідний період, із зазначенням мети, завдань, які були поставлені, розкриттям досягнень та недоліків, висновками, окресленням подальших перспектив і завдань);
- забезпечення обов'язковості дотримання вимог інформування громадян про час, місце проведення звіту та висвітлення матеріалів звіту у засобах масової інформації, веб-сайті відповідної ради;
- конкретизація форми такого звітування (відкрита зустріч з громадянами, що серед іншого, передбачає можливість громадян вносити пропозиції, висловити ставлення до діяльності голови сільської, селищної, міської ради) [92, с. 297].

Відповідно одним із напрямів подальшого удосконалення процедур, що регулюють діяльність сільського, селищного, міського голови є питання

підзвітності, відкритості, етичної поведінки. Особливої значущості набуває питання репутації та відповідно збереження довіри та підтримки з боку територіальної громади.

Отже, дослідження підтверджує висновок, що в діяльності міського голови ключове місце належить його представницьким функціям, що знаходить вираження в його основній місії – представлення інтересів територіальної громади та прийняття рішень від імені та в інтересах територіальної громади. Представницькі функції визначають особливості діяльності міського голови, зокрема вимоги щодо звітування про свою роботу, забезпечення гласності, публічності своєї діяльності, захист та забезпечення прав, свобод і законних інтересів членів територіальної громади в сфері вирішення питань місцевого значення, персональна відповідальність за здійснення власних і делегованих йому повноважень. Представницькі повноваження як власні повноваження визначають зміст та сутність зв'язку міського голови з членами територіальної громади. Водночас важливим є врахування такої особливості статусу сільського, селищного, міського голови як поєднання статусу депутата місцевої ради та виборної особи місцевого самоврядування. Подальший розвиток місцевої демократії, поглиблення цифровізації, пошук нових форм місцевого самоврядування відкривають нові перспективи для удосконалення організаційних, правових основ діяльності міського голови.

2.2. Виконавчі повноваження міського голови

Зважаючи на роль міського голови в забезпеченні реалізації виконавчих повноважень органів місцевого самоврядування окремого розгляду потребують його виконавчо-розпорядчі повноваження. Виконавчими органами сільських, селищних, міських рад є виконавчі комітети, відділи, управління й інші виконавчі органи, що створюються відповідними радами, які є підконтрольними і підзвітними радам. Що стосується здійснення делегованих їм повноважень

органів виконавчої влади, то з цих питань вони також підконтрольні відповідним органам виконавчої влади [63].

До основних конституційно-правових норм щодо визначення особливостей створення та функціонування виконавчих органів місцевих рад слід віднести таке:

– виконавчий комітет є виконавчим органом загальної компетенції сільської, селищної, міської ради, який утворюється радою на строк її повноважень у складі відповідно сільського, селищного, міського голови, який очолює виконавчий комітет, його заступника (заступників) з питань діяльності виконавчих органів ради, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб; до складу виконавчого комітету за посадою також входить секретар відповідної ради;

– основною формою роботи виконавчого комітету є його засідання, а формою правового акту – рішення; виконавчий комітет є підзвітним і підконтрольним раді, що його утворила, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади;

– відділи, управління та ін. виконавчі органи ради є її виконавчими органами галузевої та функціональної компетенції, підзвітними і підконтрольними раді, яка їх утворила, підпорядкованими її виконавчому комітету, а також сільському, селищному, міському голові;

– хоча питання утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу, внесення змін до складу та його розпуск, утворення інших виконавчих органів ради, затвердження їх структури в цілому, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, витрат на їх утримання, обрання секретаря ради віднесені до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад, проте ці питання вирішуються радами за поданням сільського, селищного, міського голови;

– чинний Закон визначає сільського, селищного, міського голову як посадову особу, яка очолює не тільки виконавчий комітет, а й всю систему виконавчих органів відповідної ради, керівники яких несуть перед головою персональну відповідальність [63; 54; 13; 48].

Так, зокрема виконавчий комітет дослідники та експерти розглядають як динамічний орган місцевого самоврядування, який може бути адміністративно-чиновницьким (складається з посадовців, склад може доповнюватися керівниками комунальних підприємств, закладів освіти, охорони здоров'я, посадовцями місцевих органів виконавчої влади) або змішаним (посадовці, громадські активісти, представники громадських організацій, місцеві підприємці, представники різних верств населення) [37, с. 41].

За висновками науковців роль, яку виконує виконавчий комітет з точки зору забезпечення стримувань і противаг щодо сільського, селищного, міського голови є запобігання від ухвалення відповідним головою одноосібних рішень з важливих питань (плани забудови, тарифи на проїзд в громадському транспорті, житлово-комунального господарства) [37, с. 44]. Крім того, науковці висувають пропозиції про доцільність закріплення на законодавчому рівні за виконавчими комітетами кадрових повноважень щодо призначення «ключових» керівників структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування як засіб підсилення їх статусу і ролі. Передбачається також можливість різних варіантів назв цього органу – виконавчий комітет, управа, магістрат тощо [37, с. 46].

Основним документом, який визначає процедури організації роботи виконавчих органів сільської, селищної, міської ради є регламент виконавчих органів. Одним з прикладів такого нормативно-правового акту є Регламент виконавчих органів Павлоградської міської ради [82]. До основних підстав внесення змін до регламенту місцевої ради та виконавчого комітету відносять: оновлення законодавства у сфері місцевого самоврядування; внесення змін до статуту територіальної громади; потреба удосконалення діючих процедур, механізмів, які визначаються у регламенті [12 – 13]. Так, наприклад, у

Павлоградській міській раді у травні 2022 р. були внесені зміни до чисельності виконавчих органів міської ради [60].

Узагальнення основних виконавчих повноважень міського голови дає змогу навести наступний перелік його компетенції у цій сфері:

- забезпечує здійснення повноважень органів виконавчої влади на відповідній території (у межах наданих законом), додержання Конституції, законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;
- організує роботу виконавчого комітету ради;
- підписує рішення ради та її виконавчого комітету;
- вносить на розгляд ради пропозиції щодо структури виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету, їх штатів, встановлених відповідно до типових штатів, затверджених урядом;
- здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;
- забезпечує підготовку на розгляд ради проєктів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;
- забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;
- є розпорядником бюджетних коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;
- бере участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в межах та у спосіб, встановлені законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;
- видає розпорядження у межах своїх повноважень;

– щорічно звітує відповідно сільській, селищній, міській раді про здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності виконавчими органами відповідної ради;

– на вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін [63].

Виходячи з того, що сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради він має значний вплив на формування складу виконкому, широкий спектр повноважень з кадрових питань. До переліку таких повноважень віднесено:

– внесення на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;

– призначення на посади й звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ, організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад (крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 21 Закону України «Про культуру»;

– внесення на розгляд ради пропозицій щодо кандидатури на посаду керівника установи з надання безоплатної первинної правової допомоги [63].

Зазначений вище перелік повноважень не є вичерпним, адже у законодавстві зазначено, що сільський, селищний, міський голова здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені законом «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів [63]. Практика свідчить, що з прийняттям нових законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування, з'являються нові повноваження голів місцевих рад (муніципальне співробітництво, формування об'єднаних територіальних громад, повноваження в умовах правового режиму воєнного стану).

Протягом різних років періодично виникали дискусійні питання щодо уточнення повноважень сільського, селищного, міського голови та окреслення

«меж влади» голови, ради та її виконавчих органів. З цього вкрай важливого питання звертаємось до відповідних рішень Конституційного Суду, в яких наводяться роз'яснення конституційно-правових основ діяльності ключових суб'єктів вирішення питань місцевого значення. Аналіз цих актів дозволяє виокремити певне конкурування представницьких та виконавчих повноважень міського голови. Так, ключовими питаннями, з якими зверталися суб'єкти права на конституційне подання за роз'ясненням до Конституційного Суду слід назвати є наступні формулювання, потребуючі уточнення:

– «виконавчий орган ради має бути єдиним, його колегіальний характер суперечить Конституції України; визначення в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» відділів, управлінь як самостійних виконавчих органів ради обмежує конституційні повноваження сільського, селищного, міського голови, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 141 Конституції України він «очолює виконавчий орган ради»;

– статус сільського, селищного, міського голови як посадової особи, яка безпосередньо обирається територіальною громадою, обмежується через віднесення до компетенції місцевої ради повноважень щодо утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу та внесення змін до нього, затвердження структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, витрат на їх утримання, утворення інших виконавчих органів ради, розмежування повноважень між виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою мають здійснюватися відповідною радою, право сільської, селищної, міської ради заслуховувати звіт сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, приймати рішення про недовіру та про дострокове припинення його повноважень;

– на думку суб'єкта права на конституційне подання, сільський, селищний, міський голова має бути відповідальним і підзвітним лише територіальній громаді, яка його обрала, а виконавчий орган ради має

формуватися головою одноособово; «Конституція України врівноважила статус сільських, селищних, міських рад та сільських, селищних, міських голів, не ставлячи їх в залежність один від одного і не надаючи права відповідній раді припиняти достроково повноваження сільського, селищного, міського голови» [85].

На вище перелічені питання Конституційний Суд України (справа про місцеве самоврядування 2020 р.) надав наступні роз'яснення:

– сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою для того, щоб очолювати виконавчий орган ради та головувати на її засіданнях; ці функції визначають сільського, селищного, міського голову передусім як посадову особу виконавчого органу ради та самої ради, їй підвітну та перед нею відповідальну як за роботу виконавчого органу ради, так і за організацію роботи самої ради;

– Закон не обмежує повноваження сільського, селищного, міського голови лише головуванням на засіданнях ради, а покладає на нього й інші повноваження (організація роботи ради, керівництво її апаратом, формування порядку денного ради, укладення від імені ради договорів з питань, віднесених до виключної компетенції ради, представництво ради у відносинах з державними органами та іншими органами місцевого самоврядування тощо);

– запровадивши обрання сільського, селищного, міського голови безпосередньо територіальною громадою, Конституція України не урівноважила його статус зі статусом сільської, селищної, міської ради;

– «спосіб формування сільської, селищної, міської ради та обрання сільського, селищного, міського голови однакові, проте їх статус різний»;

– голова очолює виконавчий орган ради, інтегрований в його структуру, а тому має відповідати перед радою за наслідки роботи виконавчого органу та за свою власну діяльність [85].

Якщо звернутися до Європейської хартії місцевого самоврядування, то основними суб'єктами здійснення регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ є органи місцевого самоврядування. Право на місцеве

самоврядування здійснюється представницькими органами місцевого самоврядування (радами або зборами), члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи [19]. У хартії згадки про голову відповідної ради відсутні, акцент зроблено на визначенні ключової ролі саме рад як представницьких органів місцевого самоврядування, які реалізують право на місцеве самоврядування під власну відповідальність та в інтересах місцевого населення.

Окремого розгляду потребують повноваження міського голови щодо кадрових питань. Так, у Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» зазначено: сільський, селищний, міський голова приймає на службу в органи місцевого самоврядування шляхом призначення, на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України, на посади керівників відділів, управлінь та інших працівників органів місцевого самоврядування [63]. До повноважень сільського, селищного, міського голови віднесено:

- присвоєння рангів, які відповідають посадам третьої – сьомої категорії;
- затвердження кадрового резерву для зайняття посад і просування по службі;
- прийняття рішення, відповідно до висновку атестаційної комісії, щодо: визнання посадової особи атестованою; призначення протягом року повторного атестування (за згодою посадової особи); зарахування посадової особи до кадрового резерву або призначення її на вищу посаду; переведення посадової особи на іншу посаду, що відповідає її кваліфікації, або звільнення її з займаної посади;
- прийняття рішення щодо продовження строку перебування на службі в органах місцевого самоврядування осіб, які досягли пенсійного віку (65-річного віку);

– припинення служби посадових осіб місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом [67; 100].

Важливо зазначити, що законодавством не передбачено делегування кадрових повноважень сільського, селищного, міського голови керівникам відділів, управлінь та інших виконавчих органів на підставі рішення сільської, селищної, міської ради або розпорядження голови цієї ради [67; 100].

На практиці регламентація компетенції міського голови також знаходять відображення на рівні відповідних розпоряджень міського голови про повноваження міського голови, секретаря міської ради, керуючого справами виконкому міської ради, першого заступника міського голови, заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради. Приклади таких документів наведені у Додатку А [75 – 78].

Аналіз подібних розпоряджень дозволяє виокреми низку уточнюючих положень щодо регламентації повноважень міського голови. Так, зокрема у розпорядженні міського голови м. Коломия Івано-Франківської області «Про функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, заступників міського голови, керуючого справами виконкому міської ради» серед іншого зазначається, що міський голова:

– «веде питання фінансів, податкової роботи, фінансового контролю, кадрової політики, забезпечення законності, прав і свобод громадян, міжнародних та зовнішньоекономічних відносин, цивільного захисту населення, інвестиційної політики, додержання законодавства про працю фізичними та юридичними особами на території об'єднаної територіальної громади, оборонної та мобілізаційної роботи, архітектурно-будівельного контролю»;

– очолює міський штаб цивільної оборони, комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, комісію з питань захисту прав дитини, постійно діючу комісію з питань розгляду звернень громадян, комісію з легалізації заробітної плати;

– керує діяльністю фінансового управління, юридичного відділу, відділу з питань державного архітектурно-будівельного контролю, відділу з

питань контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення міської ради;

– координує діяльність Коломийського управління державної казначейської служби України в Івано-Франківській області, міського відділу поліції Головного управління Національної поліції України в Івано-Франківській області, міськрайонного управління юстиції, міськрайонного відділу управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Івано-Франківській області;

– забезпечує взаємодію міської ради з Коломийською місцевою прокуратурою, міжрайонним відділом управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області, Коломийським міськрайонним судом, об'єднаним міським військовим комісаріатом, військовими частинами Збройних Сил України, що дислокуються на території Коломийської об'єднаної територіальної громади [77].

Таким чином, обраний нами підхід до аналізу повноважень міського голови на основі їх класифікації за критерієм представницькі та виконавчі дає змогу більш комплексно розкрити: роль і місце міського голови в системі міського самоврядування; визначити та порівняти його компетенцію як представника інтересів територіальної громади, її головної посадової особи та особи, яка очолює всю систему виконавчих органів відповідної міської ради; визначити співвідношення функцій міського голови, міської ради, виконавчого комітету міської ради. Результати дослідження дозволяють говорити про подвійну природу компетенції міського голови, яка широко представлена представницькими (обирається територіальною громадою) і виконавчими функціями (керівник виконавчого органу загальної компетенції відповідної міської ради, відповідальний за наслідки роботи виконавчого органу). Певною мірою прослідковується конкурування цих повноважень. Водночас необхідно підкреслити важливість посади міського голови в забезпеченні здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЬКОГО ГОЛОВИ (НА ПРИКЛАДІ м. ПАВЛОГРАДА)

3.1. Особливості реалізації повноважень міського голови в умовах правового режиму воєнного стану

Для України 2022 рік став роком глобального випробування для держави та суспільства. Забезпечення належного функціонування органів публічної влади в умовах війни, їх здатність дати відповідь на ризики, загрози, спричинені війною, стало ключовим завданням цього періоду. Одним із найбільш актуальних питань щодо цього є визначення правових основ функціонування місцевого самоврядування як форми влади в умовах правового режиму воєнного стану.

Протягом останніх років українське законодавство зазнало помітних змін в регулюванні суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, значний вплив щодо цього спричинила децентралізація влади. Крім того, важливим є те, що відбувся загальний перегляд повноважень органів місцевого самоврядування у бік їх розширення та посилення функціонального навантаження у напрямі забезпечення національного спротиву. Так, у 2021 р. до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад в галузі оборонної роботи віднесено такі делеговані повноваження:

- здійснення заходів щодо підготовки населення України до участі в русі національного спротиву;
- підготовка і подання відповідним районним / обласним радам пропозицій до цільових місцевих програм підготовки територіальної оборони, підготовки населення України до участі в русі національного спротиву та участь в організації їх виконання [63].

У 2022 році організації та участі у здійсненні заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою, підготовкою і виконанням завдань територіальної оборони, на відповідній території [63]. Відповідно органи місцевого самоврядування віднесені до суб'єктів, які реалізують завдання територіальної оборони чим посилюється їхня роль у сфері оборонної роботи. Такі поняття як «територіальна оборона», «добровольче формування територіальної громади», «національний спротив» отримали широке застосування в діяльності органів місцевого самоврядування. Більше того, органи місцевого самоврядування є цивільною складовою територіальної оборони (поряд із державними органами), добровольчі формування територіальних громад належать до військово-цивільної складової територіальної оборони (поряд із штабами територіальної оборони). Необхідно відзначити, що до переліку принципів територіальної оборони віднесено принцип децентралізації та контрольованої автономності застосування сил і засобів територіальної оборони [65]. Тлумачення основних понять, пов'язаних із організацією національного спротиву наведені у Додатку Б. Відповідно в побудові системи територіальної оборони, яка складається з військової, військово-цивільної та цивільної складових, органам місцевого самоврядування відведено значне місце, що накладає на них особливу відповідальність за реалізацію завдань територіальної оборони.

Введення правового режиму воєнного стану позначилось на територіальній організації влади в Україні – з'явилися нові тимчасові державні органи – військові адміністрації. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає можливість створення обласних, районних військових адміністрацій та військових адміністрацій населених пунктів [66].

Завданням військової адміністрації є «забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян» [66].

За законодавством України рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Що стосується правових основ створення військових адміністрацій населених пунктів, то вони можуть утворюватися в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та / або їхні виконавчі органи, та / або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них повноваження та в інших випадках, передбачених Законом «Про правовий режим воєнного стану» [66].

Начальник військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації. Начальником військової адміністрації населеного пункту може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова [66]. Отже, у випадку створення військової адміністрації населеного пункту сільський, селищний, міський голова може бути призначений начальником цієї адміністрації, тобто це не є обов'язковою нормою на відміну від обласної та районної адміністрації, де голови цих адміністрацій набувають статусу начальників відповідних військових адміністрацій [66; 46].

Практика показала, що в умовах правового режиму воєнного стану в Україні не відбулося значного поширення практики створення військових адміністрацій населених пунктів. Головними прикладами їх запровадження є Київ, Кривий Ріг, територіальні громади Донецької, Луганського областей, де раніше були військово-цивільні адміністрації, тепер військові адміністрації). Відповідно йдеться про те, що на більшості території нашої держави продовжують функціонувати органи місцевого самоврядування без створення військових адміністрацій. Органи місцевого самоврядування як органи публічної влади, що знаходяться найближче до громадян, стикнулися з значним

обсягом соціальних, гуманітарних, економічних оборонних питань, які потребували швидкого реагування та вирішення.

У 2022 р. відбулися значні зміни в Законі України 2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» стосовно визначення переліку повноважень сільського, селищного, міського голови в умовах воєнного стану. Відповідно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої немає бойових дій та не створено військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) наділений низкою повноважень, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин. Це такі повноваження:

- звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд (у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку);

- обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій (відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»);

- демонтаж будівель і споруд, які за результатами обстеження, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку») [66].

Також, у цей період сільському, селищному, міському голові територіальної громади, на території якої немає бойових дій та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту з метою здійснення виключно заходів правового режиму воєнного стану надано можливість прийняти рішення щодо:

- передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та / або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

– створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

– боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

– поводження з небезпечними відходами [66].

У випадку виявлення фактів порушення сільським, селищним, міським головою під час реалізації повноважень начальник відповідної обласної військової адміністрації (за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України) порушує перед Президентом України питання про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) [66]. Відповідно однією з основних підстав створення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) є невиконання або неналежне виконання відповідним головою своїх повноважень.

Закон встановлює вимогу обов'язковості невідкладного доведення до відома жителів відповідних територіальних громад рішень, прийнятих сільським, селищним, міським головою [66]. Необхідно зазначити про спрощення деяких процедур діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема це стосується зняття обов'язковості виконання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо оприлюднення проєктів актів органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, їх посадових осіб [66]. Також, на час воєнного стану при прийнятті на службу не потрібно проводити конкурси, подавати декларацію, проводити спеціальну перевірку, подавати документ про підтвердження рівня володіння державною мовою – проведення цих процедур та подання документів переноситься на мирний час [66; 46].

Для зменшення негативних ризиків від розширення можливостей прийняття рішень на власний розсуд законодавчо встановлені певні обмеження строків дії таких рішень. Так, зокрема договори, укладені під час дії воєнного стану сільським, селищним, міським головою від імені ради (якщо вони належать до виключної компетенції сільської, селищної, міської ради), не

потребують затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою, якщо строк дії таких договорів не перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану. «У випадку якщо строк дії таких договорів перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану, сільська, селищна, міська рада протягом 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану приймає рішення про їх затвердження та строк їх дії» [66].

Окремо слід розглянути повноваження сільського, селищного, міського голови стосовно визначення структури виконавчих органів відповідної ради та кадрових питань. У законодавстві щодо цього передбачено:

– можливість затвердження сільським, селищним, міським головою тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради (для працівників, посади яких не включені до тимчасової структури, оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду; це рішення втрачає чинність не пізніше ніж через 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо ним не встановлено більш ранній строк втрати чинності;

– можливість призначення сільським, селищним, міським головою у період дії правового режиму воєнного стану осіб на посади та звільняти з посад в органах місцевого самоврядування, керівників комунальних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, у порядку, визначеному ч. 5 –6 ст. 10 Закону «Про правовий режим воєнного стану» [66; 51].

Аналіз змін законодавчого регулювання місцевого самоврядування, зумовлених введенням правового режиму воєнного стану, виявляє окремі загрози втручання у внутрішні справи місцевого самоврядування, на які звертають увагу експерти. Наприклад, це стосується законопроекту № 7247 «Про внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», в якому передбачено втручання обласних державних (військових) адміністрацій у внутрішні питання діяльності органів місцевого самоврядування. Про непідтримку цього проєкту повідомила Асоціація міст

України та Міністерство розвитку громад та територій України [42]. Як зазначають експерти, введення таких змін до законодавства «підриває взаєморозуміння між місцевим самоврядуванням та державною владою, обороноздатність країни під час воєнного стану» [42]. Тим самим, однією з основних загроз для функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану є втручання державної влади в питання, що визначають правову, організаційну, фінансову автономію місцевого самоврядування.

В умовах війни територіальні громади поділилися на ті, в яких не ведуться бойові дії, в яких ведуться бойові дії та ті, які перебувають в тимчасовій окупації. Ці умови визначають обсяг завдань та можливості реалізації завдань місцевого самоврядування. Практика показує, що актуальними питаннями для створення умов для вирішення питань місцевого значення стали:

- можливість складання актів обстеження пошкоджених об'єктів через «Дію» [98];
- спрощення звітності щодо виконання вимог антикорупційного законодавства, зокрема непоширення вимог щодо подарунків на одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, особам, які фактично проживають на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або особами, які були змушені залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації: послуг із проживання чи розміщення; транспортних послуг чи послуг із перевезення у зв'язку із зміною місця фактичного проживання та / або з поверненням до місця проживання; медичних послуг; лікарських засобів; товарів, робіт або послуг, визнаних гуманітарною допомогою (за винятком певних транспортних засобів) [57; 40; 50];
- надання можливості посадовим особам місцевого самоврядування працювати за сумісництвом на основі непоширення на них обмеження на зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім посадових осіб, посади яких віднесені до першої – третьої категорій), якщо такі

особи перебувають у відпустці без збереження заробітної плати або у разі простою, крім випадків коли роботодавцями, партнерами, клієнтами є юридичні особи приватного права або фізичні особи-підприємці, пов'язані з попередньою діяльністю такої посадової особи [50; 55];

– робота територіальних громад з гуманітарною допомогою та активне залучення до цього процесу сільських, селищних, міських голів [5; 1];

Порядок денний життя міста Павлограда в умовах правового режиму воєнного стану охоплює серед іншого такі нагальні питання як: забезпечення умов для роботи підприємств в звичайному режимі; водозабезпечення міста; проведення опалювального сезону; благоустрій території; покращення роботи у сфері інформаційної політики. Тим самим, йдеться про «забезпечення сталого функціонування влади та підприємств міста, перш за все, пов'язаних з життєзабезпеченням громади в умовах воєнного стану» [8]. Значна увага приділяється питанням:

- працевлаштування населення [16; 4; 41];
- підтримка молоді [15; 91];
- захист прав дитини [81];
- надання освітніх послуг в надзвичайних ситуаціях [80; 96];
- послуги для осіб пенсійного віку [97];
- співпраця з міжнародними благодійними організаціями [88];
- оптимізація системи охорони здоров'я в громаді [22].

Необхідно зазначити, що у період війни відбулося зростання ролі та впливу місцевих лідерів, які виявили здатність до запровадження адекватних дій для забезпечення необхідних умов життя в громаді, організації роботи з внутрішньо переміщеними особами, евакуації населення, відновлення життєво важливих об'єктів комунальної інфраструктури та ін. Це позначається на зростанні рівня довіри населення до сільських, селищних, міських голів, депутатів місцевих рад, старост.

Особлива роль та виняткове значення керівників органів місцевого самоврядування базового та регіонального рівнів для подальшого розвитку

територій підтверджується й заходами, документами Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи. Так, наприклад на політичному форумі зі сталого розвитку в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку 14 липня 2022 р. президент Конгресу місцевих і регіональних влад наголосив на необхідності надання місцевим і регіональним органам влади фінансових засобів і самостійності прийняття рішень для виконання своєї місії у відповідь на кризові ситуації. Зазначається: «Від війни в Україні до пандемії Covid-19, зміни клімату та економічного спаду місцеві та регіональні органи влади знаходяться на передовій» [101]. Підкреслюється, відповідальність місцевих та регіональних лідерів, які приймають рішення, за впровадження політики у відповідь на кризи та важливість врахування практичного досвіду цих осіб при розробці цієї політики – «надання місцевим особам, які приймають рішення, більшої відповідальності та ресурсів, допомагає підвищити стійкість громад, а відтак і суспільства в цілому». Конгрес закликав центральні уряди тісно залучати місцеві органи влади та їхні національні асоціації до реалізації завдань сталого розвитку [100].

Отже, з введенням правового режиму воєнного стану відбулися зміни в територіальній організації влади, зокрема діяльності органів місцевого самоврядування, визначенні повноважень сільського, селищного, міського голови. Голова посадова особа територіальної громади отримала більш широкий перелік компетенції, втілення яких передбачає прийняття одноосібних рішень, що зумовлено потребами швидкого і вчасного реагування та вирішення нагальних питань життя громади. Результати дослідження дають змогу підтвердити висновок, що в умовах правового режиму воєнного стану не відбулося послаблення місцевого самоврядування як форми публічної влади. Зміни в територіальній організації влади, передусім, що стосується створення тимчасових державних органів – військових адміністрацій, спрямовані на забезпечення належного функціонування органів публічної влади, створення умов для можливостей реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в умовах війни.

3.2. Перспективні напрями удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови в контексті доброго врядування на місцевому рівні

Розгляд перспектив удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови має як загальний (окреслення сучасних тенденцій, викликів, очікувань), так і конкретний вимір (вирішення завдань місцевого значення, забезпечення розвитку відповідного села, селища, міста). Розглянемо приклад організації діяльності органів місцевого самоврядування на сучасному етапі в місті Павлоград.

Павлоград є центром Західно-Донбаського вугільного басейну. Місто знаходиться в межиріччі річок Самара та Вовча, займає територію площею 59,3 км². Місто розташоване на перехресті автомобільних і залізничних ліній міжнародного значення, що дає можливість розглядати місто як потужний транспортний термінал. Відстань до великих міст: Дніпро – 80 км, Запоріжжя – 110 км, Харків – 220 км [33, с. 6].

На 1 червня 2020 р. кількість населення міста становила 103,8 тис. мешканців – 0,25 % від загальної чисельності населення країни. Чисельність населення міста в результаті змін природного та міграційного руху протягом 2016 – 2020 років скоротилася на 3,9 тис. осіб. Середній вік населення становить 39,6 років. Статевий розподіл населення у 2016 – 2020 роках стабільно у співвідношенні 54 % жінки, 46 % чоловіки. 57 % від загальної кількості населення в працездатному віці [33, с. 6].

Житловий фонд міста налічує 709 житлових будинків, що становить 1863,9 тис. кв. м загальної площі. З них на балансі житлових організацій, які належать до комунальної власності територіальних громад, перебувають 674 житлових будинків (1771,8 тис. кв. м), 35 будинків (92 тис. кв. м) – на балансі житлово-будівельних кооперативів. Станом на 1 січня 2020 р. у місті створено 382 об'єднання співвласників багатоквартирних будинків [33].

У Павлограді знаходиться 23 комунальних підприємств та установ міста [31]. Мережа закладів освіти міста охоплює 20 дошкільних закладів, 19 загальноосвітніх навчальних закладів, Західно-Донбаський професійний ліцей, Західнодонбаський інститут ПАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Павлоградський коледж Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», КЗ вищої освіти «Павлоградський медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради».

Мережа лікувальних закладів представлена двома багатопрофільними лікарнями (КНП «Павлоградська лікарня інтенсивного лікування», КНП «Павлоградська міська лікарня № 1»), КНП «Павлоградським пологовим будинком», КНП «Центром первинної медико-санітарної допомоги м. Павлограда».

Мережа спортивних закладів охоплює: Позашкільний навчальний заклад «Дитячо-юнацька спортивна школа» Павлоградської міської ради, КБУ «Фізкультурно-спортивний комплекс ім. В. М. Шкуренко», Спортивно-оздоровчий комплекс «Центр», КП «Стадіон «Прометей», Стадіон «Шахтар», Спортивний комплекс «Юність» ДП «НВО ПХЗ», басейн ВСК «Юність».

Зкладами культурного призначення є КЗ ПСМНЗ Мистецькі школи № 1, № 2, № 3, КЗ «Павлоградський історико-краєзнавчий музей», Театр ім. Б. Є. Захави, КБУ «Міський культурно-дозвільницький центр «МИР», КЗ «Павлоградська централізована бібліотечна система» [33, с. 6 – 7].

Павлоград має потужний промисловий потенціал. У місті діє 19 промислових підприємств в галузях: вугледобувній, машинобудівній, хімічній, харчовій, деревообробній, виробництві будівельних матеріалів та ін. Найбільшими роботодавцями є: ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», ДП НВО «Павлоградський хімічний завод». Лідером за обсягами реалізації продукції є добувна промисловість (підприємства ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»). На початок 2020 р. зареєстровано 7330 суб'єктів підприємницької діяльності, у т. ч. 2830 – юридичних осіб і 4500 – фізичних осіб-підприємців [33, с. 6].

Місто відноситься до однопрофільних міст, адже 90 % у загальному обсязі реалізації промислової продукції міста складає продукція ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» і близько 30 % зайнятого населення працює на підприємствах гірничодобувної промисловості. Основу місцевої економіки Павлограда складає реальний сектор, де більше половини надходжень до міського бюджету (52,1 % у 2019 р., 62,5 % у I півріччі 2020 р.) становлять податкові надходження від діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно, від їх стабільної роботи залежить комфортність проживання у місті та добробут його жителів [49, с. 6].

Серед стратегічних документів останніх років, які визначали перспективи розвитку міста, слід назвати генеральний план розвитку Павлограда, розроблений у 2010 р. спеціалістами Київського науково-дослідницького інституту «Гіпроград» [28].

23 квітня 2020 р. Павлоградська міська рада приєдналась до Ініціативи ЄС «Мери за економічне зростання», впроваджуючи сучасні муніципальні тенденції та новації, для покращення іміджу міста. Приймаючи це рішення, місто прагне доцільно використовувати досвід і знання, а також скористатись можливостями, пропонованими Ініціативою, зокрема, розширити контакти з міжнародними фінансовими організаціями й потенційними інвесторами, активно брати участь у заходах в рамках Ініціативи тощо [49, с. 5 – 6].

Сучасним таким документом є «Концепція інтегрованого розвитку міста Павлограда на період до 2025 року», яка визначає просторові та змістові пріоритети розвитку міста. Концепція стала наступним етапом стратегічного планування та правонаступником результатів впровадження Стратегії соціального партнерства ДТЕК і міста Павлограда на 2013 – 2015 роки, Стратегічного плану економічного розвитку міста Павлограда до 2015 року та Стратегії розвитку міста Павлоград на період до 2020 року [61; 33].

Місія міста розкривається наступним баченням:

– створити умови для підвищення якості життя та добробуту населення на основі зростання конкурентоспроможності міста;

- впровадити інноваційно-інвестиційну модель розвитку економіки;
- забезпечити сталий розвиток на сучасній технологічній основі, комплексного економічного і соціального розвитку міста [33, с. 10].

Стратегічне бачення міста визначено наступним чином – Павлоград є економічним центром Західно-Донбаського регіону, інвестиційно-привабливим містом з розвиненою інфраструктурою та сприятливими умовами для розвитку бізнесу, мирним та безпечним містом інтеркультурної інтеграції, доброзичливих і толерантних людей, територія з високою якістю життя та комфортними умовами проживання громадян [33, с. 11].

Реалізація Концепції інтегрованого розвитку міста вимагає нових підходів щодо гармонійно розвиненої, суспільно активної, здорової громади, що стане конкурентоздатною у боротьбі за людський потенціал, фінансові, матеріально-технічні, інтелектуальні ресурси та новітні технології і знання [33, с. 11].

Відповідно розвиток міста орієнтовано на:

- розвиток малого та середнього бізнесу (екологічно дружній до середовища міста, активне залучення молоді до управління, диверсифікація економіки, державно-приватне підприємництво, залучення інвестицій, співпраця та партнерство влади, громади та бізнесу);
- збереження та розвиток трудових ресурсів, створення комфортних умов для проживання мешканців;
- розвиток комунальної інфраструктури (впровадження проєктів енергоефективності та енергозбереження, підвищення якості надання комунальних послуг);
- покращення екологічного стану навколишнього середовища (комплексний підхід до ліквідації звалища твердих побутових відходів та джерел забруднення ґрунтів та водних ресурсів);
- досягнення високих стандартів якості життя (впровадження інноваційної освіти, якісної сфери охорони здоров'я, соціального захисту, розвиток рекреаційного потенціалу та інфраструктури відпочинку та розваг,

створення інфраструктури для культурного, спортивного дозвілля та відпочинку, доступної для всіх верств населення міста);

– забезпечення безпечних умов життя населення (запровадження інноваційних технологій, які здійснюють відеофіксацію транспортного і пішохідного трафіку як основа моніторингу і керування діяльністю комунальних служб, поліції та ін.) [33, с. 11].

Відповідно стратегічними напрямками розвитку міста є: конкурентоспроможне місто; комфортне місто; безпечне та екологічне місто (Додаток В) [33, с. 13 – 40]. Ці напрями передбачають реалізацію низки відповідних стратегічних цілей (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Стратегічні напрями та цілі розвитку міста Павлограда

Стратегічний напрям	Стратегічна ціль
конкурентоспроможне місто	<ul style="list-style-type: none"> – Диверсифікація економіки; – Відкритий простір для інвестора; – Активне бізнес-середовище;
комфортне місто	<ul style="list-style-type: none"> – Комфортні умови надання сучасних медичних та соціальних послуг; – Створення умов для ефективної діяльності в сфері культури та спорту; – Сучасний навчальний заклад – доступ до якісної освіти; – Місто без околиць. Сучасні екологічні об'єкти культури, спорту та відпочинку на мікрорайонах міста;
безпечне та екологічне місто	<ul style="list-style-type: none"> – Ефективна безпечна транспортна інфраструктура; – Розвиток міської інфраструктури з запровадженням сучасних екологічних технологій; – Енергоефективна інфраструктура;

Зазначені стратегічні цілі (пріоритети) взаємопов'язані з відповідними стратегічними цілями розвитку Дніпропетровської області: посилення економічної конкурентоспроможності регіону; екологічна та енергетична безпека (інноваційний розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації); забезпечення якісних умов життя; розвиток людського потенціалу [33, с. 40]. З урахуванням сучасних подій та змін, які відбулися протягом останнього часу, актуалізується завдання перегляду існуючих стратегічних документів розвитку територіальних громад. Це стосується і «Концепції інтегрованого розвитку міста Павлограда на період до 2025 року». Внесення коригуючих змін до стратегій, концепцій розвитку має належним чином враховувати виклики війни, потреби відновлення міської інфраструктури, зростаючі запити членів громади на соціальну підтримку, комфорті умови життя в місті, якісні публічні послуги у всіх сферах суспільного життя.

Пріоритетним завданням для міста є розвиток форм місцевої демократії, активне залучення членів територіальної громади до вирішення питань місцевого значення. Одним із інструментів активного залучення жителів міста до вирішення питань місцевого значення є бюджет участі. Практика бюджету участі знаходить широке застосування у м. Павлограді [3; 58 – 59; 71]. Основними етапами бюджету участі є: інформаційна кампанія; подання проєктів; аналіз проєктів; голосування; визначення переможців; реалізація проєктів. Жителі міста можуть ініціювати різні види проєктів:

- міні проєкти (ініціативи молоді, молодіжних організацій, вартість реалізації не більше 10 тис., кількість осіб, що подають проєкт – не менше 5 осіб);
- малі проєкти (фестивалі, виставки, концерти, спортивні турніри, створення артоб'єктів, освітні проєкти та ін., вартість проєкту до 25 тис. грн., кількість осіб, які подають проєкт – не менше 10 осіб);
- інфраструктурні загальноміські проєкти (стосуються мешканців всього міста, реалізуються в місцях загального користування, вартість

реалізації не більше 50 тис. грн., кількість осіб, які подають проєкт – не менше 20 осіб);

– великий проєкт (має велике соціальне значення для одного з мікрорайонів міста, вартість реалізації до 500 тис. грн, кількість осіб, які подають проєкт – не менше 50 осіб) [3].

Орієнтиром для подальшого розвитку міста є європейські стандарти місцевого самоврядування, зокрема дванадцять принципів доброго демократичного врядування на місцевому рівні:

– чесне проведення виборів, представництво та участь, щоб забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у місцевих суспільних справах;

– відповідність вимогам та очікуванням громадян, щоб забезпечити, аби місцева влада чутливо реагувала на законні очікування та потреби громадян;

– раціональність та ефективність, щоб забезпечити досягнення цілей і водночас найбільш раціональне використання ресурсів;

– відкритість та прозорість, щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння того, як ведуться суспільні справи;

– верховенство права, щоб забезпечити справедливість, безсторонність і передбачуваність;

– етична поведінка, щоб забезпечити перевагу суспільних інтересів над приватними;

– компетентність та потенціал, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки;

– інновації та відкритість до змін, щоб забезпечити здобуття користі від нових рішень та кращих практик;

– сталий розвиток та спрямованість на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь;

- раціональне управління фінансами, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання суспільних коштів;
- права людини, культурне розмаїття та соціальна згуртованість, щоб забезпечити захищеність і повагу до всіх громадян, коли жоден не дискримінується і не виключається;
- підзвітність, щоб забезпечити, аби представники та посадові особи органів місцевої влади брали на себе відповідальність і притягуватися до відповідальності за свої дії [89, с. 43].

Аналіз документів Ради Європи, які визначають стандарти місцевого самоврядування, виявив значну увагу до розвитку форм участі громадян в місцевому суспільному житті. Це підтверджується цілою низкою документів, зокрема наступними:

- Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади;
- Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень;
- Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи Rec (2001) 19 Про участь громадян у місцевому суспільному житті від 6 грудня 2001 року;
- Рекомендація Конгресу місцевих і регіональних влад Європи 113 (2002) Про відносини між громадськістю, місцевою радою й виконавчою владою в місцевій демократії (інституційні рамки місцевої демократії) від 4 червня 2002 року;
- Рекомендація Конгресу місцевих і регіональних влад Європи 139 (2003) Про неурядові організації і місцеву та регіональну демократію від 26 листопада 2003 року;
- Рекомендація Конгресу місцевих і регіональних влад Європи 182 (2005) Про участь громадськості у справах місцевого значення і виборах від 17 травня 2005 року [20].

Орієнтирами розвитку практики участі є відзначення необхідності:

- приділення більшої уваги зв'язкам між органами державної влади і громадянами та заохоченню місцевих лідерів робити наголос на участі громадян та уважно ставитися до їхніх вимог і очікувань з метою забезпечення належної відповіді на потреби, які вони висловлюють;

- вироблення загального підходу до питання участі громадян, зважаючи як на механізм представницької демократії, так і на форми прямої участі в ухваленні рішень та в управлінні місцевими справами [83, с. 105].

Визначаючи напрями втілення принципів доброго врядування на сучасному етапі Конгрес місцевих та регіональних влад Європи зосереджує увагу на таких напрямках як:

- ефективний розвиток доброго врядування та демократії на місцевому та регіональному рівнях на принципах участі громадян, етичної поведінки, верховенства права, прозорості, раціонального фінансового управління та підзвітності; вирішення питань участь, державних фінансів, транскордонного та міжрегіонального співробітництва та електронної демократії;

- протидія корупції, втілення принципів суспільної етики з урахуванням інструментів, визначених в Європейському кодексі поведінки для всіх осіб, залучених до місцевого та регіонального управління, Дорожньої карти щодо запобігання корупції та сприяння громадській етиці на місцях та регіональний рівень (конфлікт інтересів, прозорість і відкритість, прозорі державні закупівлі, адміністративний ресурс і чесні вибори, боротьба з непотизмом і захист викривачів);

- е-демократія як засіб мобілізації виборців, збільшення участі громадян, покращення надання публічних послуг, сприяння інноваціям та економічному зростанню, зміцнення демократії; вивчення впливів електронних медіа на роботу політичних представників на місцевому та регіональному рівнях, використання і повторне використання відкритих даних, розвиток розумних міст;

– регіоналізація як процес передачі влади від центрального уряду до регіонів для кращого застосування принципу субсидіарності, включає створення, розширення повноважень влади та передачу повноважень і відповідальності регіонам, зокрема на основі розвитку інституційної та адміністративної організації регіонів, їх компетенції та фінансової автономії;

– відкрите місцеве самоврядування / інструмент для дії (bE-Open) – онлайн-інструмент, запущений у 2021 р., має на меті підтримати всіх суб'єктів місцевого та регіонального управління в їхніх зусиллях покращити якість місцевої демократії у своїх селах, містах і регіонах, а також будь-якого громадянина, зацікавленого в громадській етиці, підзвітності, прозорості та участі громадян [104].

Сьогодні відзначається важливість надання органам місцевого самоврядування певної автономії щодо розподілу ресурсів. Значення органів місцевого самоврядування розглядається скрізь призму посередника щодо центральних органів влади та першого посередника між громадянами та обраними представниками. Підкреслюється їх вирішальна роль у зміцненні довіри громадян, сприянні спільному прийняттю рішень. Професіоналізм і чесність органів місцевого самоврядування та адміністрацій, їхня здатність функціонувати прозоро, чуйно та підзвітно розглядаються як засіб покращення справедливих послуг для громадян [102].

Підтверджується зростаюча роль місцевих лідерів (мерів, депутатів місцевих рад, керівників місцевих органів державної влади) в забезпеченні сталого розвитку територій, подоланні глобальних економічних, соціальних, гуманітарних, екологічних викликів та загроз.

Особливого значення в умовах поглиблення євроінтеграційного процесу набуває співробітництво з європейськими країнами, яке отримало новий поштовх та є проявом солідарності та підтримки України в ході захисту своєї державності та демократичних цінностей європейського суспільства. З'являються нові інструменти для відновлення, розвитку інфраструктури територіальних громад. Так, у березні 2022 р. започатковано онлайн-платформу

«Cities4Cities», спрямована на допомогу українським містам у пошуку партнерів. Платформа дозволяє органам місцевого самоврядування України та інших регіонів Європи ділитися своїми потребами, пропозиціями, пов'язаними з міською інфраструктурою, налагоджувати прямі зв'язки для співпраці з питання отримання практичної допомоги [103].

Таким чином, дослідження дозволяє зазначити наступне. Для ефективної діяльності органів місцевого самоврядування в умовах постійного зростання обсягу загроз і викликів, зумовлених проблемами у сфері економіки, охорони здоров'я, екології, а також війною, загострюється необхідність швидкого реагування на зміни, прийняття обґрунтованих, оптимальних рішень, чутливості до запитів і потреб місцевого населення.

Актуальним щодо цього є розробка заходів, спрямованих на удосконалення форм і методів роботи виконавчих органів місцевих рад. Це стосується й виконавчих органів Павлоградської міської ради, йдеться про: оптимізацію структури виконавчих органів ради; розвиток практики звітування міського голови про свою роботу перед громадою на основі широкого застосування інструментів діджиталізації, про роботу виконавчих органів міської ради перед радою; активізацію присутності виконавчих органів міської ради в соціальних мережах щодо інформування жителів громади про економічні, соціальні, політичні, культурні перетворення у місті, висвітлення діяльності посадових осіб місцевого самоврядування; поширення практики дистанційного підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування тощо.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі вдалося досягти поставленої мети, яка полягає в систематизації конституційно-правових основ визначення правового статусу міського голови в Україні та обґрунтуванні перспективних напрямів його подальшого регулювання з урахуванням викликів сучасного етапу розвитку місцевого самоврядування. Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки.

1. Дослідження теоретичних підходів до розгляду правового статусу міського голови свідчить, що основними критеріями аналізу, на яких зосереджують увагу науковці, є: спосіб обрання (територіальна громада чи депутати зі свого складу); віковий ценз щодо права на зайняття посади міського голови; кількість можливостей бути обраним на цю посаду; обсяг повноважень. Розкрито основні етапи формування правового статусу сільського, селищного, міського голови в українському законодавстві (1990 – 1997 рр.) та підтверджено висновок про посилення представницького мандату сільського, селищного, міського голови, зв'язку з територіальною громадою, що значно вплинуло на визначення обсягу та змісту його функціонального навантаження.

Основну увагу в сучасних дослідженнях зосереджено на висвітленні таких питань статусу сільського, селищного, міського голови: правове становище та роль сільського, селищного, міського голови в місцевому самоврядуванні України; особливості конституційно-правового статусу міського голови; вітчизняний та зарубіжний досвід визначення повноважень міського голови; залежність правового статусу міського голови від особливостей системи місцевого самоврядування; політична відповідальність, звітування голови місцевої ради про свою роботу та роботу виконавчих органів ради; правове регулювання діяльності сільського, селищного, міського голови; особливості діяльності голів об'єднаних територіальних громад.

Наукові погляди на роль міського голови в системі місцевого самоврядування зосереджено навколо дискусії між прихильниками збереження

позиції – «сильного мера» та прибічниками посилення ролі місцевої ради, її виконавчих органів як засобу врівноваження статусу міського голови, міської ради та її виконавчих органів. Узагальнення поглядів науковців щодо подальшого бачення статусу міського голови дає змогу виокремити такі основні пропозиції: конкретизувати конституційно-правові основи його діяльності (віковий ценз, кількість можливих термінів перебування на посаді, обсяг повноважень). Зокрема, що стосується повноважень висловлюється пропозиція щодо деконцентрації влади сільського, селищного, міського голови у контексті продовження політики децентралізації в державі. Поширеною є думка щодо доцільності розробки окремого закону «Про статус сільських, селищних, міських голів». Водночас у проєкті змін до Конституції України в частині децентралізації влади (29.11.2021 р.) спостерігається намір збереження в Україні моделі «сильний мер».

З точки зору розвитку теорії місцевого самоврядування актуальним напрямом наукових пошуків, на наш погляд, є поглиблення знань щодо взаємозв'язку системи місцевого самоврядування на рівні громади, місця у ній міського голови з формою державного устрою (унітарна, федеративна держава), формою державного правління (президентська, парламентська республіка), тобто способом організації вищих органів державної влади, засобами взаємовідносин між органами державної влади та громадянами.

У контексті практичного значення особливої актуальності сьогодні набуває проблематика урізноманітнення компетенції міського голови у вимірі появи нових форм місцевого самоврядування, вимог до належного врядування на місцевому рівні, збільшення ризиків та загроз, зумовлених кризовими явищами в усіх сферах суспільного життя, вимогами правового режиму воєнного стану.

2. Розкрито особливості визначення правового статусу міського голови за англо-саксонською, романо-германською, іберійською моделями територіальної організації влади та за радянської моделі (система рад). Виявлено, що основним підходом до визначення місця міського голови в

міській системі самоврядування є запровадження моделі «сильний мер» або «слабкий мер». Практика виявляє розвиток двох цих підходів в умовах різних моделей територіальної організації влади. Підтверджено, що ключовою характеристикою міського голови є визнання високого рівня його політичної та моральної легітимності, що зумовлено виборністю цієї посади. У зарубіжній практиці виборів міського голови поширено два основних способи його обрання: обрання на посаду місцевим населенням або депутатами відповідної місцевої ради.

Аналіз міжнародних документів, які визначають тенденції розвитку міського самоврядування, дають змогу визначити сучасне бачення місії міського голови – виконання ролі двигуна розвитку території (Європейська хартія міст II – Маніфест нової урбаністики). Зазначене дозволяє припустити подальше зростання уваги до питань діяльності міського голови з точки зору забезпечення розвитку відповідної території та оцінки результатів роботи на основі цього критерію.

Децентралізація влади в європейських країнах визначила зміст та напрями розвитку місцевого самоврядування, що впливає на зміни в обсязі повноважень міського голови. Наприклад, розвиток міжмуніципального співробітництва у Франції мав наслідком закріплення за мером нових повноважень, пов'язаних із регулюванням питань співробітництва муніципалітетів. В умовах зростання запиту місцевого населення на підвищення якості життя населення в містах, вимог до комфортності, безпеки міського життя спостерігається актуалізація питання професіоналізації діяльності міського голови в сучасних умовах, які характеризуються частими кризами, глобальними викликами в усіх сферах життя.

3. Підтверджено висновок про особливе місце представницьких повноважень в діяльності міського голови, що розкривається в реалізації головного завдання – представлення інтересів територіальної громади та прийняття рішень від її імені та в її інтересах. Представницькі повноваження є власними повноваженнями міського голови. Виборність посади голови

сільської, селищної, міської ради жителями територіальної громади зумовлює характер побудови відносин з місцевими жителями, процедури підзвітності та відповідальності перед територіальною громадою, високий рівень вимог до відкритості, публічності діяльності міського голови, персональну відповідальність за здійснення власних та делегованих йому повноважень. Для характеристики компетенції міського голови важливим є врахування такої особливості його прав і обов'язків як поєднання рис статусу депутата місцевої ради та виборної особи місцевого самоврядування.

Враховуючи функціональне навантаження міського голови в системі міського самоврядування в Україні окремої уваги потребує розгляд його виконавчих повноважень. Співставлення представницьких та виконавчих повноважень міського голови дає змогу більш ґрунтовно дослідити: роль та місце міського голови в системі міського самоврядування; визначити та порівняти його компетенцію як представника інтересів територіальної громади, її головної посадової особи та особи, яка очолює всю систему виконавчих органів відповідної міської ради; визначити співвідношення функцій міського голови, міської ради, виконавчого комітету міської ради.

Розкриття подвійного характеру статусу міського голови (представницького та виконавчого) дозволяє говорити про певне конкурування повноважень на теоретичному рівні, що підтверджується низкою роз'яснень Конституційного Суду України щодо визначення конституційно-правових основ діяльності міського голови. На практиці постає завдання дотримання балансу розподілу повноважень між основними суб'єктами вирішення питань місцевого значення. Відповідно необхідно відзначити важливість посади міського голови в забезпеченні здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування, адже він є керівником виконавчого органу загальної компетенції відповідної міської ради та відповідальним за наслідки роботи виконавчого органу.

Результати дослідження дозволяють прогнозувати подальші зміни організаційних, правових основ діяльності міського голови під впливом

розвитку форм місцевої демократії, поглиблення цифровізації відносин влади та суспільства.

4. Війна як соціально-політичне явище стала одним із найскладніших викликів для функціонування органів публічної влади, у тому числі місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування зіткнулися із значною кількістю соціальних, гуманітарних, економічних проблем, спричинених війною. Ключовою ідеєю розгляду напрямів змін законодавства в умовах правового режиму воєнного стану є формування організаційно-правових основ для оптимізації та забезпечення безперервності діяльності органів публічної влади. Створення військових адміністрацій як тимчасових державних органів спрямовано на організацію діяльності та виконання завдань органів публічної влади, зокрема створення умов для можливостей реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в умовах війни.

Серед основних законодавчих змін у цій сфері слід назвати розширення переліку повноважень сільського, селищного, міського голови як відповідь на потребу швидкого і вчасного реагування та вирішення нагальних питань життя територіальної громади. Практика діяльності сільських, селищних, міських рад підтверджує, що в умовах правового режиму воєнного стану не відбулося послаблення місцевого самоврядування як форми публічної влади. Водночас аналізуючи окремі законодавчі ініціативи експерти звертають увагу на можливу загрозу «наступу» держави на конституційно-правові основи місцевого самоврядування (проект Закону № 7247 «Про внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», в якому передбачено втручання обласних державних (військових) адміністрацій у внутрішні питання діяльності органів місцевого самоврядування).

Досвід свідчить про зростаючу роль місцевих лідерів у вирішенні питань місцевого значення в кризових умовах, спричинених війною. Спостерігається підвищення рівня суспільної уваги до сільських, селищних, міських голів як ключових суб'єктів позитивних змін та розвитку територій.

5. Результати дослідження дають змогу зробити наступні узагальнення. На сучасному етапі спостерігається зростаюча кількість викликів в системі місцевого самоврядування. Існуючі правові, організаційні, фінансові проблеми, поглиблюються наслідками війни, яка спричинила значні соціальні, економічні та гуманітарні втрати. За цих умов органи місцевого самоврядування мають бути здатні вирішувати нагальні питання життєзабезпечення територіальних громад. Практика підтверджує, що основними напрямками діяльності місцевих рад та їх виконавчих органів стали наступні питання: забезпечення умов для роботи підприємств в звичайному режимі; проведення опалювального сезону; підтримка підприємництва; підтримка та відновлення інфраструктури територіальних громад, що постраждали від обстрілів, бойових дій; благоустрій території; покращення роботи у сфері інформаційної політики; надання освітніх послуг в надзвичайних ситуаціях; робота з внутрішньо переміщеними особами (не лише вирішення їх нагальних запитів, але й застосування всіх можливостей для їх включення в життя громад, які їх приймають); організація відпочинку дітей з територій ведення бойових дій та ін.

Підтверджено доцільність врахування наступних напрямів удосконалення організаційно-правових основ діяльності міського голови в контексті доброго врядування на місцевому рівні:

- розробка заходів щодо удосконалення організації роботи виконавчих органів міської ради (конкретизація процедурних питань діяльності виконавчих органів Павлоградської міської ради, зокрема що стосується планування роботи, роботи з кадрами щодо підвищення професійного рівня посадових осіб місцевого самоврядування);

- удосконалення процедури звітування міського голови про свою роботу перед територіальною громадою на основі більшого застосування інструментів діджиталізації як засіб втілення принципу підзвітності та відповідальності органів та посадових осіб перед територіальною громадою;

- забезпечення активної присутності виконавчих органів міської ради в соціальних мережах щодо інформування жителів громади про економічні,

соціальні, політичні, культурні перетворення у місті, висвітлення діяльності посадових осіб місцевого самоврядування;

– збільшення уваги до питання дистанційного підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування з актуальних питань розвитку місцевого самоврядування, зокрема, що стосується стратегічного управління, управління проєктами міжмуніципального співробітництва, розвитку нових форм місцевого самоврядування, багаторівневого управління тощо;

– пошук нових форм та удосконалення існуючих процедур співробітництва територіальних громад;

– запровадження нових інструментів для відновлення і розвитку інфраструктури територіальної громади, зокрема на основі співробітництва з європейськими країнами («Cities4 Cities»).

На загальнодержавному рівні доцільним, на нашу думку, є прийняття Муніципального кодексу, в якому окремий розділ має бути присвячений сільському, селищному, міському голові. Більшої уваги потребує врахування потенціалу місцевих лідерів, зокрема сільських, селищних, міських голів для подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні. Цей напрям може бути реалізований на основі більш широкого залучення на загальнонаціональному рівні сільських, селищних, міських голів до обговорення пропозицій щодо втілення подальших кроків із завершення реформи місцевого самоврядування, визначення перспектив та шляхів зміцнення місцевої демократії, підвищення ефективності діяльності місцевих рад та їх виконавчих органів щодо вирішення питань місцевого значення з належним урахуванням принципів доброго врядування на місцевому рівні. Важливим щодо цього є активізація діяльності асоціацій місцевого самоврядування як платформи для діалогу, дискусії усіх заінтересованих сторін. Здобутки у сфері місцевого самоврядування є значущим внеском в забезпечення необхідних умов для європейської інтеграції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація міст України провела вебінар щодо роботи громад з гуманітарною допомогою. Асоціація міст України. 1 лип. 2022 р. URL: <https://cutt.ly/CVZuG1j> (дата звернення: 09.09.2022).
2. Бальцій Ю. Ю. Правовий статус міського голови в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2006. 18 с. URL: <https://cutt.ly/iVZuUb9> (дата звернення: 16.09.2022).
3. Бюджет участі м. Павлограда. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/byudzheth-uchasti-m-pavlograda-2> (дата звернення: 10.09.2022).
4. Вакансії для осіб з інвалідністю. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 15 серп. 2022 р. URL: <https://cutt.ly/aVZisa7> (дата звернення: 07.10.2022).
5. Вебінар АМУ з питань роботи громад з гуманітарною допомогою. Асоціація міст України. 28 черв. 2022 р. URL: <https://cutt.ly/WVZib5Z> (дата звернення: 19.10.2022).
6. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. № 396-IX : Редакція від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 17.09.2022).
7. Висновок на проект Закону України «Про статус сільських, селищних, міських голів» (реєстр. № 4752 від 02.07.2009 р.). Керівник Головного науково-експертного управління Борденюк В. І. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OWeiBxTj3SQJ:https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D35717%26pf35401%3D154697&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 10.09.2022).
8. Відбулася апаратна нарада. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 16 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/vidbulasya-aparatna-narada-9.html> (дата звернення: 22.09.2022).

9. Віштак І. А. Актуальні питання удосконалення діяльності сільського, селищного голови. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2019. Т. 30 (69), № 1. С. 12–17. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30\(69\)_1_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2019_30(69)_1_5) (дата звернення: 07.09.2022).

10. Віштак І. А. Основні проблеми правового регулювання діяльності сільського, селищного голови в умовах реформування системи органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Том 1. С. 66–70. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/5/tom_1/16.pdf (дата звернення: 07.09.2022).

11. Волков В. Д. Правовий статус мера міста: європейський досвід. *Правничий часопис Донецького університету*. 2013. № 1. С. 29–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pchdu_2013_1_7 (дата звернення: 07.09.2022).

12. Врублевський О. Внесення змін до регламентів місцевої ради та виконкому: поради для старост. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8540> (дата звернення: 09.09.2022).

13. Врублевський О. Про виконком, його повноваження та пов'язані з цим міфи: спеціально для старост. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8599> (дата звернення: 09.09.2022).

14. Врублевський О. С. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2014. 56 с.

15. День молоді в Павлограді. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 12 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/den-molodi-v-pavlogradi.html> (дата звернення: 19.10.2022).

16. Для тих хто шукає роботу. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 15 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/dlya-tikh-khto-shukaeh-robotu-2.html> (дата звернення: 19.10.2022).

17. Дробот І. О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 312 с.

18. Європейська хартія міст II (Маніфест нової урбаністики). Прийнята Конгресом в ході його 15-ої Пленарної сесії 29 трав. 2008 р. в Страсбурзі URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf> (дата звернення: 09.09.2022).

19. Європейська хартія місцевого самоврядування. Документ 994_036. м. Страсбург, 15.10.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 13.09.2022).

20. Європейські стандарти місцевого самоврядування : хрестоматія / упоряд. Є. І. Бородин, С. А. Квітка, Т. М. Тарасенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 148 с. (дата звернення: 17.09.2022).

21. Єлісеєва І. О. Сільський, селищний, міський голова: статус посадової особи за Конституцією України та повноваженнями, наданими йому законом. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 15. С. 40–49. URL: <https://cutt.ly/fVUuH9q> (дата звернення: 15.09.2022).

22. Завершилась процедура об'єднання Павлоградського пологового будинку та міської лікарні № 1. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 8 серп. 2022 р. URL: <https://cutt.ly/jVZapOl> (дата звернення: 17.10.2022).

23. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : підручник / авт. упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, О. С. Ігнатенко та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2010. 400 с.

24. Збірник «Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах» / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. Київ, ТОВ «Поліграфічний Центр «Крамар», 2010, 258 с.

25. Зоська Я. В., Катаєв Л. С. Голова об'єднаної територіальної громади, як представник органу місцевого самоврядування на селі. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2019. Vol. 2, Iss. 2. С. 49–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epstphsps_2019_2_2_8 (дата звернення: 15.09.2022).

26. Індекс демократичності міст 2020. Звіт про результати оцінювання стану впровадження інструментів місцевої демократії в органах місцевого самоврядування міст-партнерів Проекту ПРОМІС підготовлено експертами на замовлення проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який упроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади / М. Лациба, М. Лукінюк, І. Лепьошкін. 28 с. URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/City-Democracy-Index-2020.pdf> (дата звернення: 17.10.2022).

27. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в Україні в умовах державно-управлінських реформ / авт. кол. : І. В. Козюра, А. О. Краснейчук, О. В. Слобожан та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Сурміна, І. В. Козюри. Київ : НАДУ, 2013. 52 с.

28. Історія Павлограда в цифрах і фактах. Про місто. Офіційний сайт павлоградської міської ради. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/pavlogradu-235> (дата звернення: 16.10.2022).

29. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. Київ : КНТ, 2010. 232 с.

30. Козюра І. В., Лебединська О. Ю. Місцеве самоврядування в Україні. Становлення та еволюція: навч. посіб. Ужгород : Патент, 2003. 224 с.

31. Комунальні підприємства, установи міста. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/pub/skpid.html> (дата звернення: 16.10.2022).

32. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : Дата оновлення: 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.09.2022).

33. Концепція інтегрованого розвитку міста Павлограда на період до 2025 року. Додаток до рішення сесії міської ради від 2 лют. 2021 р. № 87-5/VIII. URL: <https://cutt.ly/6VUuCG9> (дата звернення: 17.10.2022).

34. Костенюк І. Західні моделі місцевого самоврядування: перспективи та обмеження культурних трансферів. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. № 1. С. 296–306. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_1_39 (дата звернення: 16.09.2022).

35. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : монографія. Київ : МАУП, 2004. 432 с.

36. Куйбіда В. С., Куйбіда М. С., Бабінова О. О. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії / монографія. Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008. 467 с.

37. Ладиченко В. В., Максименко Ю. П. Статус і повноваження виконавчого комітету в системі місцевого самоврядування України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 2. С. 37–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2021_2_6 (дата звернення: 16.09.2022).

38. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Харків: ООО «Модель всесвіту», 2001. 224 с.

39. Максименко Ю. П. Статус і повноваження сільських, селищних, міських голів у системі місцевого самоврядування України. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 144–150.

40. Методичні рекомендації щодо організації трудових відносин в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану (доповнена редакція з урахуванням змін, внесених законом України № 2352 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо оптимізації трудових відносин»). Офіс Ради Європи в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/823/Methodychni_recomendatsii_trudovi_vidnosyny.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

41. Міні-ярмарок вакансій як традиційний захід поєднання інтересів роботодавців та шукачів роботи. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 15 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/mini-yarmarok-vakansijj-yak-tradicijnijj-zakhid-poehdnannya-interesiv-robotodavciv-ta-shukachiv-roboti.html> (дата звернення: 05.11.2022).

42. Мінрегіон підтримує позицію АМУ щодо недопустимості втручання у внутрішні справи місцевого самоврядування. Асоціація міст України. 26 трав. 2022. URL: <https://auc.org.ua/novyna/minregion-pidtrymuje-rozyciyu-amu-shchodo-nedopustymosti-vtruchannya-u-vnutrishni-spravy> (дата звернення: 17.10.2022).

43. Місцеве самоврядування в Україні : євроінтеграційний шлях : Колективна монографія / кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ : РІДНА МОВА, 2016. 808 с.

44. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2014. 128 с.

45. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: кол. моногр. / кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ : РІДНА МОВА, 2016. 744 с.

46. Місцеве самоврядування під час воєнного стану: особливості функціонування визначено Законом. Асоціація міст України. 19 трав. 2022. <https://auc.org.ua/novyna/misceve-samovryaduvannya-pid-chas-voennogo-stanu-osoblyvosti-funkcionuvannya-vuznacheno> (дата звернення: 20.09.2022).

47. Незвінська Є. Правовий статус мера: зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 171–175. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/5/31.pdf> (дата звернення: 15.09.2022).

48. Оленковська Л. П., Проніна О. В. Виконкоми в системі місцевого самоврядування – необхідність чи атавізм? *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2021. № 2. С. 143–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtu_2021_2_20 (дата звернення: 15.09.2022).

49. План місцевого економічного розвитку місто Павлоград Дніпропетровської області. Місцевий економічний розвиток міста Павлоград відкриває нові можливості кожному її мешканцю та приносить почуття гордості за громаду. Листопад 2020. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. URL: <http://surl.li/degby> (дата звернення: 20.10.2022).

50. Посадовим особам муніципалітетів дозволили отримувати допомогу, працювати за сумісництвом і спростили звітність. Асоціація міст України. 8 серп. 2022 р. URL: <https://auc.org.ua/novyna/posadovym-osobam-municipalitetiv-dozvolyly-otrymuvaty-dopomogu-pracyuvaty-za-sumisnyctvom-i> (дата звернення: 20.10.2022).

51. Прийняття одноосібних рішень сільськими, селищними та міськими головами в умовах воєнного стану. Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15138> (дата звернення: 20.10.2022).

52. Прієшкіна О. В. Конституційно-правовий статус міського голови в Україні. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Правознавство. 2019. Т. 24, Вип. 1. С. 7–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_prav_2019_24_1_3 (дата звернення: 17.09.2022).

53. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. № 1275-VI: Дата оновлення: 11 січ. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text> (дата звернення: 24.09.2022).

54. Про виконавчі органи ради та виконавчий комітет. Матеріали розроблено ВГО «Комітет виборців України» в раках проекту «Розбудова спроможності в проведенні навчання у виборчому процесі та підвищення обізнаності виборців» Координатора проектів ОБСЄ в Україні. Проект фінансується Міністерством міжнародних справ Канади. URL: http://cvu.org.ua/uploads/CVU_Executive%20authorities_final.pdf (дата звернення: 15.10.2022).

55. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX: Дата оновлення: 1 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text> (дата звернення: 15.09.2022).

56. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 791: Дата оновлення: 29 груд. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791-2018-%D0%BF#n13> (дата звернення: 17.09.2022).

57. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану: Закон України від 8 лип. 2022 р. № 2381-IX: Дата оновлення: 8 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-IX#Text> (дата звернення: 19.09.2022).

58. Про внесення змін до рішення Павлоградської міської ради від 17.12.2019 р. № 1956-60/VII «Про затвердження міської цільової Програми «Парципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Павлоград на 2020 – 2024 роки (з урахуванням внесених змін)»: рішення міської ради від 9 квіт. 2021р. № 198-8/VIII (дата звернення: 20.10.2022).

59. Про внесення змін до рішення Павлоградської міської ради від 17.12.2019 р. № 1956-60/VII «Про затвердження міської цільової Програми «Партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Павлоград на 2020 – 2024 роки» (з урахуванням внесених змін): рішення міської ради від 30 черв. 2021р. № 277-10/VIII. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/byudzheth-uchasti-m-pavlograda-2> (дата звернення: 20.10.2022).

60. Про внесення змін до чисельності виконавчих органів Павлоградської міської ради: рішення 23 сесії міської ради VIII скликання від 24.05.2022 р. № 652-23/VIII. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/miskarada/rishennya-miskradi/rishennya-23sesi%d1%97-viii-sklikannya.html> (дата звернення: 20.10.2022).

61. Про затвердження Концепції інтегрованого розвитку м. Павлоград на період до 2025 року: рішення Павлоградської міської ради Дніпропетровської області від 02.02.2021 р. № 87/5-VIII. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/05022021.pdf> (дата звернення: 20.10.2022).

62. Про затвердження Статуту територіальної громади м. Павлограда: рішення Павлоградської міської ради від 10.04.2007 р. №301-17/V.

63. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: Дата оновлення: 3 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 15.09.2022).

64. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування: Закон УРСР від 07.12.1990 р. № 533-XII: Втрата чинності: 12 черв. 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12/ed19901207#Text> (дата звернення: 22.09.2022).

65. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX: Дата оновлення: 12.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n325> (дата звернення: 21.10.2022).

66. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р.: Дата оновлення: 29.09.2022 р. URL: № 389-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 21.10.2022).

67. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III: Дата оновлення: 1 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 24.09.2022).

68. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 24.09.2022).

69. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. № 93: Дата оновлення: 11 лист. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення: 24.09.2022).

70. Про статус сільських, селищних, міських голів: Проект закону України від 02.07.2009 р. № 4752. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF3O000A?an=102> (дата звернення: 26.09.2022).

71. Про створення Робочої групи з питань бюджету участі в 2021 р.: рішення виконавчого комітету Павлоградської міської ради від 13 січ. 2021р. № 39. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/byudzhet-uchasti-m-pavlograda-2> (дата звернення: 24.09.2022).

72. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. № 401-XIV: Дата оновлення: 1 січ. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text> (дата звернення: 26.09.2022).

73. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268: Дата оновлення: 26 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.09.2022).

74. Про формування місцевих органів влади і самоврядування: Закон України від 03.02.1994 р. № 3917-XII: Втрата чинності: 12 черв. 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3917-12#Text> (дата звернення: 22.09.2022).

75. Про функціональні повноваження міського голови, першого заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, керуючого справами виконавчого комітету міської ради та секретаря міської ради: розпорядження голови Мукачівської міської ради від 07.12.2021 р. № 440. URL: <https://mukachevo-rada.gov.ua/npas/pro-funkcionalni-povnovazhennya-miskogo-golovi-pershogo-zastupnika-miskogo-golovi-z-pitan-diyalnosti-vikonavchih-organiv-miskoyi-radi-zastupnika-miskogo-golovi-z-pitan-diyalnosti-vikonavchih-> (дата звернення: 23.10.2022).

76. Про функціональні повноваження міського голови, першого заступника, заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів, секретаря ради та

керуючої справами виконавчого комітету: розпорядження міського голови Березівської міської ради Закарпатської області від 05.02.2021 р. № 45. URL: https://rada.info/upload/users_files/04053683/docs/8bcd624ebf060b6cc27a1fa9c393f3ef.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

77. Про функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, заступників міського голови, керуючого справами виконкому міської ради: розпорядження міського голови міста Місто Коломия Івано-Франківської області від 04.03.2020 р. № 79-р. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PVMUn7ldxkMJ:nbkolrada.gov.ua/dt/394106/&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 23.10.2022).

78. Про функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, першого заступника міського голови, заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради: розпорядження голови Чернігівської міської ради від 09.12.2013 р. № 209-р. URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/systema-obliku/id-28503/> (дата звернення: 23.10.2022).

79. Проблеми правового регулювання місцевого самоврядування в Україні. *LexInform / Юридичні новини України*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/problemy-pravovogo-regulyuvannya-mistsevogo-samovryaduvannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 19.09.2022).

80. Проект «Освіта в умовах надзвичайних ситуацій» в дії. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 10 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/proekt-osvita-v-umovakh-nadzvichajnikh-situacijj-v-di%dl%97.html> (дата звернення: 21.10.2022).

81. Прошло засідання комісії з питань захисту прав дитини. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 5 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/projshlo-zasidannya-komisi%dl%97-z-pitan-zakhistu-prav-ditini-3.html> (дата звернення: 21.10.2022).

82. Регламент виконавчих органів Павлоградської міської ради: рішення виконавчого комітету Павлоградської міської ради від 04.01.2018 р.

№ 1. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/vikonkom-2/reglament-roboti.html> (дата звернення: 21.10.2022).

83. Рекомендація комітету міністрів Ради Європи Rec(2001)19 Про участь громадян у місцевому суспільному житті (прийнята 6 грудня 2001 р. на 776-му засіданні заступників міністрів) / Європейські стандарти місцевого самоврядування : хрестоматія / упоряд. Є. І. Бородін, С. А. Квітка, Т. М. Тарасенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 102 – 111.

84. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наук. доп. / авт. кол. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. 180 с.

85. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 6, частини першої статті 11, частини четвертої статті 16, пунктів 3, 5, 6, 9, 10, 16 частини першої статті 26, частин третьої і четвертої статті 41, частини шостої статті 42, статей 51, 52, 53, 54, частини четвертої статті 61, частини першої статті 62, частин першої, шостої, сьомої статті 63, частин четвертої, п'ятої, шостої статті 78, частин третьої, п'ятої, сьомої статті 79, абзацу третього пункту 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про місцеве самоврядування) від 9 лют. 2000 р. № 1-рп/2000 Справа № 1-5/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-00#Text> (дата звернення: 28.09.2022).

86. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України і виконавчого комітету Вінницької міської ради щодо офіційного тлумачення положень статей 38, 78 Конституції України, статей 1, 10, 12, частини другої статті 49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про сумісництво посад народного депутата України і міського голови): рішення Конституційного Суду України від 6 лип. 1999 р. Справа № 1-25/99 № 7-рп/99.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-99#Text> (дата звернення: 28.09.2022).

87. Серьогіна С. Г. Організація місцевого самоврядування в Україні в контексті форми правління. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків: Право, 2002. Вип. 2. С. 61–71.

88. Співпраця з міжнародними благодійними організаціями. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 9 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/spivpracya-z-mizhnarodnimi-blagodijjnimi-organizacijami.html> (дата звернення: 28.10.2022).

89. Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні (затверджена Валенсійською декларацією, прийнятою на Конференції міністрів держав – членів Ради Європи, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, 15 – 16 жовтня 2007 р.) / Європейські стандарти місцевого самоврядування : хрестоматія / упоряд. Є. І. Бородін, С. А. Квітка, Т. М. Тарасенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 41–48.

90. Стратегія та принципи здійснення реформ територіальної організації публічної влади в країнах ЄС : наук. розробка / уклад. : Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва та ін. Київ : НАДУ, 2013. 52 с. URL: http://www.academy.gov.ua/%5CNMKD%5Clibrary_nadu%5CNayk_rozrob%5Ce6346bd2-8b8b-444f-868f-63ca01e87040.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

91. Сьогодні, разом з усім світом, Україна відзначає День молоді. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 12 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/sogodni-razom-z-usim-svitom-ukra%d1%97na-vidznachaeh-den-molodi.html> (дата звернення: 22.10.2022).

92. Тарасенко Т. Звітування сільського, селищного, міського голів у контексті розвитку організаційно-правових основ місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 3. С. 289–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2015_3_32 (дата звернення: 17.09.2022).

93. Тарасенко Т. М. Вплив Конституційного Суду України на визначення відповідальності суб'єктів владних повноважень місцевого самоврядування. *Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць*. 2019. № 1 (40). С. 158–166. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_01\(40\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_01(40)/index.html) (дата звернення: 17.09.2022).

94. Тарасенко Т. М. Політична відповідальність у сфері місцевого самоврядування України : монографія. Дніпро : ГРАНІ, 2020. 403 с.

95. Трансформація статусу посадової особи місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : колект. монографія / С. М. Серьогін, Є. І. Бородін, Н. А. Липовська [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : Грані, 2020. 216 с.

96. У місті Павлоград реалізовується українсько-англійський проект «Освіта в умовах надзвичайних ситуацій». Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 3 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/u-misti-pavlograd-realizovuehtsya-ukra%dl%97nsko-anglijjskijj-proekt-osvita-v-umovakh-nadzvichajnikh-situacijj.html> (дата звернення: 24.10.2022).

97. Усе для пенсіонерів – на Гіді. Офіційний сайт Павлоградської міської ради. 5 серп. 2022 р. URL: <https://pavlogradmrada.dp.gov.ua/news/use-dlya-pensioneriv-na-gidi.html> (дата звернення: 24.10.2022).

98. Через «Дію» тепер можна складати акти обстеження пошкоджених об'єктів. Асоціація міст України. 10 серп. 2022 р. URL: <https://auc.org.ua/novyna/cherez-diyu-teper-mozhna-skladaty-akty-obstezhennya-poshkodzhenyh-obyektiv> (дата звернення: 24.10.2022).

99. Чого не знає депутат? Інститут Політичної Освіти, Київ, 2019. 108 с. URL: http://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/чого_не-знає_депутат.pdf (дата звернення: 22.09.2022).

100. Щодо делегування повноважень сільського, селищного, міського голови керівникам виконавчих органів рад: роз'яснення Національного агентства України з питань державної служби від 6 трав. 2021 р. № 133-р/з.

URL: <https://troizka.otg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/rozyasnennya-shchodo-deleguvannya-povnovazhen-silskogo-selishchnogo-miskogo-golovi-kerivnikam-vikonavchih-organiv-rad> (дата звернення: 23.10.2022).

101. High Level Political Forum 2022: «Local and regional authorities must be given the means to implement responses to crisis situations». *Congress of Local and Regional Authorities*. 15.07.2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/-/2022-high-level-political-forum-local-and-regional-authorities-must-be-given-the-means-to-implement-responses-to-crisis-situations-> (Last accessed: 25.10.2022).

102. bE-Open: Open Local Government / A tool for action. Congress of Local and Regional Authorities. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/beopen> (Last accessed: 25.10.2022).

103. Cities4Cities: започаткування онлайн-платформи для підтримки органів місцевого самоврядування України. Офіс Ради Європи в Україні. 29 верес. 2022 р. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/cities4cities-new-matchmaking-platform-launched-to-support-ukrainian-local-and-regional-authorities> (Last accessed: 25.10.2022).

104. Good governance. Local and Regional Governance. Congress of Local and Regional Authorities. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/good-governance> (Last accessed: 25.10.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А**УКРАЇНА**
місто Коломия Івано-Франківської області
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
міського голови

м. Коломия

від 04.03.2020р. № 79-р

**Про функціональні
повноваження міського голови,
секретаря міської ради,
заступників міського голови,
керуючого справами виконкому
міської ради**

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з метою впорядкування організації роботи виконавчих органів міської ради:

1. Затвердити функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, першого заступника міського голови, заступників міського голови, керуючого справами виконкому міської ради (додаються).

2. Установити, що секретар міської ради, заступники міського голови, керуючий справами виконкому міської ради здійснюють свої функції та повноваження, визначені цим розпорядженням, і несуть персональну відповідальність за доручену роботу перед міським головою.

3. Визнати такими, що втратили чинність розпорядження міського голови від 25.10.2019 № 365-р. «Про функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, заступників міського голови, керуючого справами виконкому міської ради», та від 15.11.2019 р. №399-р «Про функціональні повноваження заступників міського голови Дячука О. Д., Федорука Б. М., Остяка Р. А.».

4. Контроль за виконанням розпорядження залишаю за собою.

Міський голова**Ігор Слюзар**

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядження міського голови
від 04.03.2020 р. № 79-р

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ
міського голови, секретаря міської ради, заступників міського голови та
керуючого справами виконкому Коломийської міської ради**

Міський голова
Слюзар Ігор Богданович

1. Забезпечує здійснення на території Коломийської міської об'єднаної територіальної громади у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади, додержання Конституції України та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади.
2. Організовує в межах, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», роботу міської ради та її виконавчого комітету.
3. Підписує рішення міської ради та її виконавчого комітету.
4. Вносить на розгляд міської ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря міської ради.
5. Вносить на розгляд міської ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету ради.
6. Вносить на розгляд міської ради пропозиції щодо структури виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету, їх штатів, встановлених відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України.
7. Здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету.
8. Скликає сесії міської ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на її пленарних засіданнях.
9. Забезпечує підготовку на розгляд міської ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, міського бюджету та звіту про його виконання, рішень з інших питань, віднесених до її відання. Оприлюднює затверджені програми, бюджет та звіти про їх виконання.
10. Призначає та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ і організацій, що належать до комунальної власності територіальної громади, крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів міської ради призначаються міським головою одноособово, а у випадках передбачених законом, за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.
11. Скликає загальні збори громадян за місцем проживання.
12. Забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, міської ради та її виконавчого комітету.
13. Вносить на розгляд міської ради пропозиції про утворення спеціалізованої установи з надання безоплатної первинної правової допомоги

та пропозиції щодо кандидатури на посаду керівника установи з надання безоплатної первинної правової допомоги.

14. Є розпорядником бюджетних коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним міською радою.

15. Представляє Коломийську об'єднану територіальну громаду, міську раду, її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства.

16. Звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій, які обмежують права та інтереси міської територіальної громади, а також повноваження ради та її органів.

17. Укладає від імені територіальної громади, міської ради, її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції міської ради, подає їх на затвердження ради.

18. Веде особистий прийом громадян, забезпечує на території Коломийської об'єднаної територіальної громади додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань.

19. Бере участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

20. Видає розпорядження у межах своїх повноважень.

21. Здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень міської ради або не віднесені міською радою до відання її виконавчих органів.

Веде питання: фінансів, податкової роботи, фінансового контролю, кадрової політики, забезпечення законності, прав і свобод громадян, міжнародних та зовнішньоекономічних відносин, цивільного захисту населення, інвестиційної політики, додержання законодавства про працю фізичними та юридичними особами на території об'єднаної територіальної громади, оборонної та мобілізаційної роботи, архітектурно-будівельного контролю.

1. Керує діяльністю: фінансового управління, юридичного відділу, відділу з питань державного архітектурно-будівельного контролю, відділу з питань контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення міської ради.

2. Координує діяльність: Коломийського управління державної казначейської служби України в Івано-Франківській області, міського відділу поліції Головного управління Національної поліції України в Івано-Франківській області, міськрайонного управління юстиції, міськрайонного

відділу управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Івано-Франківській області.

3.Забезпечує взаємодію міської ради з:

Коломийською місцевою прокуратурою, міжрайонним відділом управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області; Коломийським міськрайонним судом; об'єднаним міським військовим комісаріатом; військовими частинами Збройних Сил України, що дислокуються на території Коломийської об'єднаної територіальної громади .

4. Очолює:

- міський штаб цивільної оборони,
- комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій,
- комісію з питань захисту прав дитини,
- постійно діючу комісію з питань розгляду звернень громадян,
- комісію з легалізації заробітної плати.

Примітка. [77].

УКРАЇНА

**ЧЕРНІГІВСЬКА МІСЬКА РАДА
РОЗПОРЯДЖЕННЯ**

9 грудня 2013 року

№ 209-р

Про функціональні повноваження
міського голови, секретаря міської ради,
першого заступника міського голови,
заступників міського голови з питань
діяльності виконавчих органів ради

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1. Затвердити функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, першого заступника міського голови, заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради згідно з додатком 1.

2. Секретар міської ради, перший заступник міського голови, заступники міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради здійснюють функції і повноваження відповідно до розподілу обов'язків, визначених цим розпорядженням, і несуть персональну відповідальність за стан справ на дорученій їм ділянці роботи перед міським головою.

3. Установити, що у разі відсутності міського голови його функції і повноваження виконує секретар міської ради.

4. У разі відсутності секретаря міської ради, першого заступника міського голови чи одного із заступників міського голови виконання їхніх повноважень здійснюється згідно з додатком 2.

5. Визнати такими, що втратили чинність, розпорядження міського голови від 2 квітня 2013 року № 58-р «Про функціональні повноваження міського голови, секретаря міської ради, першого заступника міського голови заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради» та від 1 жовтня 2013 року № 164-р «Про покладання обов'язків».

Міський голова

О. В. Соколов

МУКАЧІВСЬКА МІСЬКА РАДА
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
Мукачівського міського голови

м. Мукачево

№ _____

Про функціональні повноваження міського голови, першого заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, керуючого справами виконавчого комітету міської ради та секретаря міської ради

Відповідно до п. 20 ч. 4 статті 42, ч.8 ст.59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1. Затвердити функціональні повноваження міського голови, першого заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, керуючого справами виконавчого комітету міської ради та секретаря міської ради (додаток 1).

2. Установити, що: міський голова, перший заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, керуючий справами виконавчого комітету міської ради несуть персональну відповідальність за діяльність виконавчих органів Мукачівської міської ради згідно з розподілом функціональних повноважень; за відсутності керівників міської ради та виконавчого комітету заміщення їх повноважень здійснюються згідно з додатком 2.

3. Визнати таким, що втратило чинність розпорядження міського голови від 23.04.2021 №131 «Про функціональні повноваження міського голови, першого заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, заступників міського голови з питань діяльності виконавчих 2 органів міської ради, керуючого справами виконавчого комітету міської ради та секретаря міської ради».

4. Контроль за виконанням цього розпорядження залишаю за собою.

Міський голова

Андрій БАЛОГА

Примітка. [75].

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження міського голови
від 05.02.2021 № 45

**Функціональні повноваження міського голови, першого заступника
міського голови з питань діяльності виконавчих органів, заступників
міського голови з питань діяльності виконавчих органів, секретаря ради
та керуючої справами виконавчого комітету**

Міський голова

Бабяк З. А.

Очолює та здійснює керівництво діяльністю територіальної громади Берегівської міської ради, її виконавчого комітету, забезпечує та несе персональну відповідальність за додержання Конституції України, реалізацію Законів України, актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, обласної і міської рад, державної обласної адміністрації, а також за виконання завдань, віднесених законодавством України до компетенції місцевих органів влади.

Представляє територіальну громаду Берегівської міської ради та її виконавчий комітет у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, політичними партіями, громадськими і релігійними організаціями, підприємствами, установами та організаціями, громадянами та іншими особами як в Україні, так і за її межами.

Організовує в межах, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», роботу міської ради та її виконавчого комітету, підписує рішення ради та її виконавчого комітету.

Вносить на розгляд ради пропозиції щодо кандидатури на посаду секретаря ради, заступників з питань діяльності виконавчих органів, керуючої справами виконавчого комітету, старост старостинських округів.

Вносить на затвердження ради пропозиції щодо структури і штатів апарату та виконавчих органів ради, витрат на їх утримання.

Призначає на посади та звільняє з посад за погодження з радою своїх заступників з питань діяльності виконавчих органів, керуючу справами виконавчого комітету та старост.

Призначає на посади керівників та працівників управлінь, відділів, інших виконавчих органів ради в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Призначає на посади і звільняє з посади керівників підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності (крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів).

Погоджує у встановленому порядку призначення на посаду та звільнення з посади керівників не підпорядкованих підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління органів виконавчої влади вищого рівня і знаходяться на території міста.

Забезпечує підготовку на розгляд міської ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програмах інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затвержені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання.

В разі потреби утворює для сприяння, здійсненню повноважень виконавчого комітету консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, служби та комісії, а також визначає їх завдання, функції та персональний склад.

Скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесії і головує на пленарних засіданнях ради.

Організує роботу погоджувальної ради.

Скликає загальні збори громадян за місцем проживання та забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, міської ради, її виконавчого комітету.

Підписує рішення ради та її виконавчого комітету, протоколи сесії та виконавчого комітету.

В межах затвердженого бюджету виступає розпорядником коштів ради, бюджетних, позабюджетних цільових (в тому числі валютних) коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним та затвердженим радою.

Видає розпорядження у межах своєї компетенції. Укладає від імені територіальної громади, ради її виконавчого комітету угоди відповідно до законодавства, а також з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження міської ради.

Веде особистий прийом громадян. Звертається до суду, щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів.

Очолює цивільну оборону, здійснює необхідні заходи щодо ліквідації наслідків екологічних катастроф, стихійного лиха, епідемій, інших надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення в установленому Законом порядку до цих робіт підприємств, організацій, установ, таж населення.

Здійснює безпосереднє керівництво щодо реалізації заходів з мобілізаційної підготовки і мобілізації на території міста.

Здійснює керівництво апаратом та його виконавчого комітету.

Забезпечує додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань.

Розглядає питання і вносить пропозиції про нагородження державними нагородами, відзнаками та присвоєння почесних звань України.

Нагороджує Почесною Грамотою міської ради та оголошує Подяку міської ради.

Щороку звітує перед громадою об'єднаної територіальної громади міста з питань виконання делегованих повноважень.

Відповідає за: реалізацію як власних так і делегованих повноважень виконкому:

- у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку;
- у галузі бюджету, фінансів і цін;
- управління комунальної власності;
- за житлово-комунальне господарство, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку;
- сфера освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту;
- регулювання земельних відносин та охорони навколишнього середовища;
- реалізацію повноважень з кадрових питань;
- соціальний захист населення;
- зовнішньо-економічну діяльність;
- оборонної роботи;
- забезпечення законності, правопорядку охорони прав, свобод та законних інтересів громадян та інші;

Вирішує питання взаємодії з:

- прокуратурою міста;
- судовими органами; відділом служби безпеки України;

Вирішує інші питання, покладені на нього законодавством України та органи державної влади вищого рівня.

Додаток Б

Основні поняття у сфері забезпечення національного спротиву

<p>Національний спротив – комплекс заходів, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України;</p>
<p>Територіальна оборона – система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій;</p>
<p>Добровольче формування територіальної громади – воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони;</p>
<p>Підготовка громадян України до національного спротиву – сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України;</p>
<p>Рух опору – система воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України;</p>
<p>Сили і засоби, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони – визначені планувальними документами територіальної оборони сили і засоби сил безпеки та сил оборони;</p>
<p>Сили і засоби руху опору – визначені сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до здійснення заходів з організації, підготовки та виконання завдань руху опору, а також окремі особи, які на добровільній та конфіденційній основі залучаються до виконання завдань руху опору;</p>

Примітка. [65].

Додаток В
Диверсифікація економіки як стратегічний напрям розвитку
міста Павлоград

Стратегічний напрям	Стратегічні цілі	Оперативні цілі
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНЕ МІСТО	Диверсифікація економіки	Ефективне використання промислових зон міста; Сприяння впровадженню системи дуальної професійної освіти; Створення Платформи «Сплануй майбутнє Павлограда»;
	Відкритий простір для інвестора	Впровадження Маркетингової стратегії міста; Розвиток інтегрованої системи муніципального управління; Розвиток міжтериторіального співробітництва;
	Активне бізнес-середовище	Створення Ділового центру; Розвиток державно-приватного партнерства (Проект Реконструкція парку ім. 1 Травня, Проект Створення хостелу для гостей міста (учасників фестивалів, туристів); Створення Центру креативного спілкування; Реалізація Бюджету участі;

Комфортне місто як стратегічний напрям розвитку міста Павлоград

Стратегічний напрям	Стратегічні цілі	Оперативні цілі
	Комфортні умови надання сучасних медичних та соціальних послуг	Реконструкція будівлі КНП «Павлоградський пологовий будинок» ПМР та створення об'єкту «Медичне містечко»; Підвищення комфорту перебування пацієнтів в КНП «Павлоградська лікарня інтенсивного лікування» ПМР;

КОМФОРТНЕ МІСТО		<p>Покращення умов надання первинної медико-санітарної допомоги в КНП «ЦПМСД Павлограда» з максимальним наближенням її до населення;</p> <p>Перенесення консультативно-діагностичного відділення на відремонтовані площі КНП «Павлоградська міська лікарня № 1» ПМР;</p> <p>Соціальна інтеграція людей з особливими потребами;</p>
	Створення умов для ефективної діяльності в сфері культури та спорту	<p>Реконструкція позашкільного навчального закладу «Дитячо-юнацька спортивна школа»;</p> <p>Реконструкція та капітальний ремонт фізкультурно-спортивних комплексів міста; Реконструкція стадіонів міста; Реконструкція та реставрація будівлі Павлоградського драматичного театру ім. Б. Є. Захави;</p> <p>Створення сучасного Виставкового центру; Створення сприятливого середовища для інтеркультурної інтеграції представників різних національностей (в рамках Програми «Інтеркультурні міста»);</p>
	Сучасний навчальний заклад – доступ до якісної освіти	<p>Сучасний шкільний стадіон;</p> <p>Модернізація навчальних кабінетів у школах міста;</p> <p>Інклюзивне навчання;</p>
	Місто без околиць. Сучасні екологічні об'єкти культури, спорту та відпочинку на мікрорайонах міста	<p>Реконструкція набережної р. Вовча; Створення сучасної екологічної зони відпочинку на березі р. Вовча; Створення еко-парків на території «Медичних містечок»; Відновлення парків та скверів на мікрорайонах міста;</p> <p>Ремонт внутрішньо кварталних доріг на мікрорайонах міста;</p> <p>Будівництво велодоріжок на мікрорайонах міста;</p>

**Безпечне та екологічне місто як стратегічний напрям розвитку
міста Павлоград**

Стратегічний напрям	Стратегічні цілі	Оперативні цілі
БЕЗПЕЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ МІСТО	Ефективна безпечна транспортна інфраструктура	Транспортні інновації; Капітальний ремонт та реконструкція міських доріг; Створення мережі паркувальних зон; Організація дорожнього руху в режимі «зелена хвиля» на світлофорних об'єктах по вул. Дніпровська; Забезпечення громадської безпеки;
	Розвиток міської інфраструктури з запровадженням сучасних екологічних технологій	Альтернативні джерела питного водопостачання; Улаштування системи відведення дощових та стічних вод; Створення інноваційної та екологічної системи поводження з твердими побутовими відходами; Капітальний ремонт гуртожитку на вул. Заводська,28; Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мостів; Інвентаризація та створення бази даних технічної інфраструктури міста; Розроблення та реалізація проекту комплексного благоустрою міста з раціональним використанням землі та озелененням території;
	Енергоефективна інфраструктура	Модернізація мереж зовнішнього освітлення; Термомодернізація закладів освіти; Тепломодернізація КНП «Павлоградський пологовий будинок»; Впровадження енергозберігаючих технологій в закладах культури; Будівництво модульних котелень в закладах;

Примітка. [33].